

Usporedna analiza govora J. Tymošenko i B. Szydlo

Vladimir, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:663496>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

KATEDRA ZA POLJSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Ivana Lučića 3, ZAGREB

ANA VLADIMIR

DIPLOMSKI RAD

Usporedna analiza govora Julije Tymošenko i Beate Szydło

Mentorica: dr. sc. Tetyana Fuderer, izv. prof.

Komentorica: dr. sc. Ivana Vidović Bolt, red. prof.

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ:

UVOD	1
1. POVIJESNI OKVIR.....	1
2. VERHOVNA RADA.....	2
3. SEJM.....	2
4. ULOGA ŽENA U UKRAJINSKOJ I POLJSKOJ POLITICI I ŽENSKO POLITIČKO LIDERSTVO.....	2
4. 1. Uloga žena u ukrajinskoj i poljskoj politici	2
4. 2. Žensko političko liderstvo.....	4
5. POLITIČKA LINGVISTIKA.....	5
6. MANIPULACIJA	7
7. METODE POLITIČKE JEZIČNE MANIPULACIJE.....	11
8. POLITIČKA DISKREDITACIJA	16
9. JEZIČNA SITUACIJA U UKRAJINI I POLJSKOJ I JEZIK KAO ORUŽJE.....	18
10. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	20
11. METODOLOGIJA	20
12. KORPUS	21
12. 1. Biografije govornika	21
12. 2. Popis analiziranih govora.....	22
13. USPOREDNA ANALIZA S PRIMJERIMA.....	23
13. 1. Usporedna analiza obraćanja ukrajinskom, odnosno poljskom narodu.....	24
13. 2. Usporedna analiza televizijskih nastupa Ju. Tymošenko i B. Szydło.....	39
13. 3. Opći zaključci	55
ZAKLJUČAK	57
POPIS LITERATURE	58
SAŽETAK	60

UVOD

Politički govori prepuni su manipulacije i to nije nikakva novost, a jezik je u politici veoma moćno oružje. U ovom radu istražiti ćemo kako govore dvije bivše premijerke Ukrajine i Poljske, Julija Tymošenko i Beata Szydło. Rad je zamišljen kao teorijsko istraživanje političke jezične manipulacije kao specifičnog oblika političkog utjecaja i njezinih metoda, usmjeren je na otkrivanje obilježja jezične manipulacije i analizu odabranih političkih govora s obzirom na zastupljenost elemenata manipulacije.

Prvi dio rada čine povijesni okvir i teorijska podloga uz podatke iz dosadašnjih istraživanja što najavljuje i predstavlja problematiku manipulacije u političkim govorima, kao i već poznate o njoj činjenice. Budući da su predmet istraživanja ovog rada politički govori dviju bivših premijerki, u prvom dijelu osvrnut ćemo se također na političku lingvistiku i prikazati ulogu žena u ukrajinskoj, odnosno poljskoj politici. Polazimo od pretpostavke da će u govorima obje političarke biti pronađene često korištene u političkom diskursu metode političke jezične manipulacije.

Drugi dio rada predstavlja njegovu najvažniju komponentu – provedenu analizu političkih govora uz primjere, usporedbu i opće zaključke. Cilj rada je prema rezultatima istraživanja utvrditi koliko je manipulacija zastupljena u govoru dviju političarki.

1. POVIJESNI OKVIR

Povijesne i kulturne veze između Ukrajine i Poljske jedne su od najstarijih međuslavenskih veza i protežu se kroz sva razdoblja. Te dvije države gotovo istodobno čine svoj prvi korak u političku arenu. Nakon niza neuspjelih ekonomskih i gospodarskih reformi 1988. godine vladajuća komunistička partija u Poljskoj suočava se s dva vala štrajkova, a mladi sve jasnije pružaju otpor režimu. Ti su događaji doveli do pregovora s antikomunističkom opozicijom za okruglim stolom. Vladajuća komunistička partija namjeravala je tek reformirati sustav, međutim, u konačnici je došlo do sloma komunizma. Pregovori za okruglim stolom omogućili su slobodne višestranačke izbore na kojima je u lipnju 1989. godine pobijedio sindikat Solidarność, nakon čega je uvedena demokracija. Događaji u Poljskoj doveli su do promjena i u drugim državama sovjetskog bloka. Tako 1991. godine dolazi do raspada SSSR-a. Ukrajinski parlament je nakon raspada sovjetskog režima 1991. Ukrajinu proglasio neovisnom demokratskom državom.

Nakon proglašenja neovisnosti politički odnosi između Ukrajine i Poljske, kao i njihovi samostalni putevi, dosta se razlikuju. Poljska je prije proglasila državnu neovisnost i samostalnost, provela neophodne ustrojne reforme te se definirala kao država koja teži bliskoj suradnji i integraciji sa zapadnim susjedima u okviru Europske unije. U Ukrajini su se pak ti procesi odvijali znatno sporije, štoviše, neki i dalje traju (Fomina 2013: 60).

2. VERHOVNA RADA

Ukrajinski parlament Verhovna Rada (ukr. Верховна Рада України) jedini je nositelj zakonodavne vlasti u Ukrajini. Verhovna Rada se s ukrajinskoga na hrvatski jezik prevodi kao vrhovno vijeće. Parlament Ukrajine bavi se pitanjima državnog i društvenog života koja je potrebno regulirati zakonom, a osim toga odlučuje o donošenju Ustava i njegovoj promjeni. Verhovna Rada broji 423 zastupnika koje se izabire na razdoblje od pet godina tajnim glasanjem na neposrednim izborima na temelju općeg i jednakog biračkoga prava (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_zal_frack).

3. SEJM

Najviši zakonodavni organ u Poljskoj je poljski parlament (pol. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej) koji se sastoji od dva doma, gornjeg, Senata, i donjeg, Sejma. Broj članova određen je poljskim Ustavom: 100 senatora i 460 zastupnika u Sejmu. Izabrani zastupnici obnašaju mandat u trajanju od četiri godine. (http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/page.xsp/stanowiska_info)

Prema navodu na Hrvatskom jezičnom portalu Sejm označava sastanak, zbor ili skupštinu.

4. ULOGA ŽENA U UKRAJINSKOJ I POLJSKOJ POLITICI I ŽENSKO POLITIČKO LIDERSTVO

4. 1. Uloga žena u ukrajinskoj i poljskoj politici

Pitanje političke aktivnosti žena je tema koja je već dugo prisutna u javnom prostoru, to je tema o kojoj se nerijetko raspravlja i zbog toga u posljednje vrijeme postaje sve zanimljivije područje interesa za brojne stručnjake, pa tako i znanstvenike. Broj žena na izbornim listama i broj mandata koji se dodjeljuju ženama nikad nije bio tako velik, iako i dalje nije u potpunosti zadovoljavajući. U prvom dijelu bit će predstavljeni podaci o sudjelovanju žena u ukrajinskom i poljskom političkom životu. Zakone koji se na to odnose usporedit ćemo sa stvarnom situacijom, a nakon toga ćemo se osvrnuti na žensko političko

liderstvo. Pokušat ćemo dati odgovor na sljedeća pitanja: Kako se s vremenom mijenjala uloga i položaj žena u politici? Kolika je zastupljenost žena u politici i koliko je predstavnica pojedinih političkih stranaka u ukrajinskom i poljskom parlamentu? Koliko je žena u samom političkom vrhu Ukrajine, odnosno Poljske?

Zastupljenost žena na vodećim mjestima u politici i njihova mogućnost donošenja važnih državnih odluka može biti jasan pokazatelj stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca u društvu. S razvojem društva mijenja se i položaj žena u društvu, žene postaju sve obrazovanije i žele sudjelovati u „visokoj“ politici. Pekinška deklaracija iz 1995. g. ističe da je „osnaživanje žena te njihovo puno sudjelovanje temeljeno na jednakosti u svim sferama društva, uključujući i sudjelovanje u procesu donošenja odluka i pristup moći, od temeljne važnosti za postizanje jednakosti, razvoja i mira“. To je zahtjev obične pravednosti i demokratičnosti, ali i nužan uvjet zastupanja interesa žena (UŽF 2011: 4).

Sudjelovanje žena u donošenju društveno i politički važnih odluka povezano je s trajnim razvojem države, što potvrđuju podaci o globalnom indeksu jaza među spolovima i ljudskom razvojnom indeksu. Svjetski gospodarski forum objavio je godišnje izvješće (2017) globalnog indeksa jaza među spolovima (The Global Gender Gap Report) u kojem prva mjesta zauzimaju skandinavske države. Te su države i na prvim mjestima prema ljudskom razvojnom indeksu UN-a koji uključuje tri osnovna aspekta razvitka: životni vijek i zdrav život, dostup znanju i pristup informacijama, kvaliteta života. Sve su to države koje imaju visoki postotak žena u vladi – Island (47,6%), Finska (42%), Norveška (39,6%), Švedska (43,6%) (<https://youtu.be/WELsaKpZz80>).

Globalni indeks jaza među spolovima promatra nekoliko kategorija u 134 države. Prema razini obrazovanja žena prema podacima iz 2010. Ukrajina je bila na 23., a Poljska na 29. mjestu od 134 svjetske države (UŽF 2011: 7). 2014. Ukrajina se našla na 29. mjestu, a Poljska na 36. Godine 2018. Ukrajina je bila na 26., a Poljska na 60. mjestu. Prema razini političkih prava i mogućnosti žena 2010. Ukrajina je bila na 105., a Poljska na 41. mjestu. Ukrajina je 2014. ostala na 105., a Poljska je završila na 68 mjestu. Ukrajina i 2018. zadržava 105., a Poljska se našla na 60. mjestu. Prema zastupljenosti žena u parlamentu 2010. Ukrajina je bila na 112., a Poljska na 56. mjestu. 2014. Ukrajina završava na 118., dok Poljska zadržava 56. mjesto. 2018. Ukrajina pada na 121., a Poljska se uzdiže na 48. mjesto. (<https://www.weforum.org/reports>)

U sferi realnih pokazatelja rodne ravnopravnosti Ukrajina i Poljska su i dalje daleko od razine europskih zahtjeva. Osiguravanje jednakog dostupa žena i muškaraca do procesa donošenja značajnih političkih i društvenih odluka važan je uvjet za izgradnju pravne države, ali i garancija njezinog društvenog i ekonomskog razvoja, a to su potvrdila i brojna istraživanja UN-a iz kojih proizlazi da države koje imaju najviše predstavnica u politici imaju najbolje pokazatelje kvalitete života i ekonomskog razvoja.

Zadatak političara je zastupati i štititi interese svojih birača, određenih regionalnih, etičkih, religijskih i socijalno-demografskih skupina. Slaba zastupljenost žena u politici i procesima donošenja odluka je ozbiljan izazov za demokraciju, budući da je time zapravo polovici građana onemogućeno sudjelovanje u državnom upravljanju. Sukladno tome interesi tih građana (u ovom slučaju žena) nisu uzeti u obzir pri donošenju važnih državnih odluka (UŽF 2011: 5).

4. 2. Žensko političko liderstvo

Demokratizacija svih sfera životne djelatnosti suvremenog društva nije moguća bez ravnopravnosti žena i muškaraca u svim strukturama političke vlasti i sudjelovanja žena u procesu donošenja političkih odluka (Kyrylenko 2006: 211). Upravo je liderstvo jedan od mehanizama regulacije odnosa među ljudima i ima nekoliko važnih funkcija za društvo i njegove članove: ideološku, vrijednosnu, inovacijsku, kontrolnu i dr. Političko liderstvo predviđa donošenje odluka koje utječu na društvene događaje i procese. Političko liderstvo je tip političke interakcije, jedan od mehanizama integracije grupne djelatnosti u kojem pojedinac ili dio društvene skupine u ulozi lidera ujedinjava i usmjerava radnje cijele skupine koja ga sukladno tome podupire u organizaciji društvene djelatnosti i dostizanju ciljeva značajnih za društvo. Povijesna podjela posla dodijelila je liderstvu muški karakter (Kyrylenko 2006: 212–213). Nejednakost prava žena i muškaraca na pristup institutima političke i ekonomske vlasti te liderstva je pokazatelj rodne neravnopravnosti. Kako bi se situacija poboljšala trebalo bi povećati broj žena na vodećim pozicijama u politici, donijeti zakone o rodnoj ravnopravnosti i provoditi ih, uvesti rodne kvote (Kyrylenko 2006: 214–215).

Sociološka analiza problema ženskog političkog liderstva može se promatrati kroz tri aspekata: teorijsko-metodološki, empirijski i primijenjeni. U anketi ukrajinskog Instituta za društvena istraživanja iz 2002. 55% ispitanih žena i 42% muškaraca u Ukrajini odgovorilo je

potvrđno na pitanje „može li žena biti predsjednica?“. Značajan aspekt borbe za realizaciju principa rodne pravednosti i ravnopravnosti je formiranje rodne političke tolerancije. Sama praksa borbe za dolazak na vlast čini politiku manje dostupnu ženama. Informiranost o ravnopravnosti spolova potiče razinu političke kulture, a i razvoj politologije. Uspjeh principa rodne ravnopravnosti u praksi ovisi o samim ženama i njihovom gledištu na život, društvenoj i poslovnoj aktivnosti, ali i o stajalištu muškaraca i njihovoj potpori ideje ravnopravnosti. Žene i muškarci mogu skupa srušiti mit „nedovoljno kompetentnih“ liderki u visokoj politici samo zajedničkom borbom za razvoj društva (Kyrylenko 2006: 216–220).

5. POLITIČKA LINGVISTIKA

Na samom početku važno je definirati predmet i ciljeve određene znanosti, u ovom slučaju političke lingvistike. Također je bitno odrediti njezino mjesto u općem sustavu znanja i njezinu povezanost s drugim znanstvenim disciplinama. Osim toga, treba obratiti pozornost na razloge i povijest nastanka ove znanosti te postojeće škole i istraživanja poznatih stručnjaka koji su se bavili ili se i dalje bave političkom lingvistikom (Čudinov 2006: 7).

U posljednjih nekoliko desetljeća najperspektivnija znanstvena usmjerenja najčešće nastaju u doticaju raznih područja znanja. Jedno od tih usmjerenja je i politička lingvistika koja je, moglo bi se reći, nastala u doticaju lingvistike s politologijom, a isto tako uzima u obzir znanja etnologije, socijalne psihologije, sociologije i drugih humanističkih znanosti. Neophodnost nastanka i razvoja nove znanstvene discipline uvjetovana je sve većim zanimanjem društva za mehanizme političke komunikacije.

Politička lingvistika usko je povezana s drugim jezikoslovnim disciplinama: sa sociolingvistikom koja se bavi proučavanjem odnosa jezika i društva, s funkcionalnom stilistikom, a posebno s proučavanjem publicističkog stila, s klasičnom i suvremenom retorikom, kao i s kognitivnom lingvistikom te lingvistikom teksta (Čudinov 2006: 7).

Karakteristične osobine za političku lingvistiku su: multidisciplinarnost (korištenje metoda različitih znanosti), antropocentrizam (čovjek kao jezična ličnost postaje temelj za istraživanje jezičnih pojava), ekspanzionizam (tendencija širenja područja lingvističkih istraživanja), funkcionalizam (proučavanje jezika u komunikaciji, diskursu, odnosno kada jezik ostvaruje svoje funkcije) i eksplanacija (težnja da činjenice ne budu samo opisane, već i objašnjene). Politička lingvistika je usko povezana i sa znanostima koje proučavaju individualnu, socijalnu i nacionalnu svijest, sa socijalnom psihologijom, kulturologijom, sociologijom, politologijom i etnografijom (Čudinov 2006: 7–8).

Predmet proučavanja političke lingvistike je politička komunikacija, odnosno govor orijentiran na propagiranje određenih ideja, emocionalni utjecaj na građane i njihovo poticanje na političko djelovanje radi društvene suglasnosti, donošenja i utemeljivanja socijalno-političkih odluka u uvjetima raznolikih uvjerenja u društvu. Svaki čovjek koji barem povremeno čita novine, uključuje radio ili televizor postaje adresat političke komunikacije. Kada taj isti čovjek izlazi na izbore, on sudjeluje u političkom životu pod utjecajem subjekata političke komunikacije. Ako na ovaj način pristupamo područjima interesa političke lingvistike jasno je da u njih spada prenošenje političke informacije, ali i sve što je povezano s percepcijom i ocjenom političke realnosti u procesu komunikacije (Čudinov 2006: 8).

Glavna funkcija političke komunikacije je borba za političku vlast koja se temelji na iskorištavanju komunikacije: politička komunikacija sposobna je direktno ili neizravno utjecati na raspodjelu vlasti (putem izbora, kreiranja javnog mišljenja i dr.) i njezino iskorištavanje (usvajanje zakona, donošenje uredbi i odluka). Politička komunikacija odraz je političke realnosti, s kojom se mijenja i sudjeluje u njezinoj transformaciji.

Glavni cilj političke lingvistike je proučavanje raznih međusobnih odnosa jezika, mišljenja, komunikacije, subjekata aktivnih u politici i političkog stanja u društvu koje tvori uvjete za razvoj optimalnih strategija i taktika političke djelatnosti. Politička komunikacija vrši utjecaj na raspodjelu vlasti i njezino iskorištavanje zahvaljujući tome što služi kao sredstvo utjecaja na svijest ljudi koji donose političke odluke (birača, zastupnika i dr.). Politička komunikacija prenosi informaciju, ali i vrši emocionalni utjecaj na adresata, mijenja njegovu postojeću političku sliku svijeta (Čudinov 2006: 8).

Suvremena politička lingvistika se aktivno bavi općim problemima u političkoj komunikaciji (analizira njezine razlike od komunikacije u drugim sferama), proučava probleme žanrova političkog jezika (slogani, leci, programi, novinski članci, nastupi na mitinzima, parlamentarne rasprave i sl.) i značajke političkih tekstova. Također se posebno analizira govor pojedinih političara i političkih stranaka, razmatraju se strategije, taktike i metode političke komunikacije, proučava se kompozicija, leksik i frazeologija političkih tekstova i korištenje raznih sredstava u njima. Politička lingvistika također proučava zasebne političke koncepte u okviru odgovarajućeg jezika i nacionalne kulture, bavi se problemom kako građani neke države razumiju političke realije druge države i usporedno analizira političku komunikaciju u raznim državama i na raznim etapama u razvoju društva (Čudinov 2006: 8–9).

Najvažnije polazište suvremene političke lingvistike je diskurzivni pristup u proučavanju političkih tekstova. Diskurzivni pristup označava da se svaki tekst promatra u kontekstu političke situacije u kojoj je nastao, njegov međusobni odnos s drugim tekstovima, s obzirom na ciljeve, političke poglede i osobine autora, specifičnost kako razni ljudi percipiraju taj tekst. Obavezno se pritom uzima u obzir i uloga koju taj tekst može imati u skupu političkih tekstova, ali i šire, odnosno u političkom životu države. Na primjer, ista ideja će se sasvim drugačije percipirati u tekstu novinskog članka i u službenom obraćanju predsjednika države. Isto tako, sasvim drugu težinu mogu imati riječi istog političara koje je rekao u žaru predizborne borbe i one nakon nastupa dok je obnašao važnu državnu dužnost (Čudinov 2006: 9).

Tradicionalno se na vlast gleda kao na jednu od najviših društvenih vrijednosti te se zato u borbi za vlast koriste sve ljudske mogućnosti i znanstvena dostignuća. Radi postizanja neophodnog rezultata autori političkih tekstova pri pisanju ulažu veliki trud. Zato se tijekom analize jasno primjećuje visoko majstorstvo, ali i manjak kreativnosti autora (Čudinov 2006: 9).

Od velike je važnosti i objasniti razliku između političke lingvistike koja je orijentirana na proučavanje političke komunikacije i istraživanja iz područja državne jezične politike kojima se bavi sociolingvistika. Da pojednostavimo, stručnjake političke lingvistike zanima kako govore političari, a stručnjaci koji se bave jezičnom politikom istražuju što rade političari ili što bi trebali raditi kako bi došlo do optimalnog razvoja jezika. Iz tog razloga u područje interesa političke lingvistike ne spadaju toliko važna pitanja poput funkcioniranja državnog i drugih jezika u državi ili proučavanja problema jezika međunarodne i međunarodne komunikacije. Ti se problemi odnose područje državne politike generalne upotrebe jezika, a ne samo na političku komunikaciju, zbog čega i ne spadaju u polje interesa političke lingvistike (Čudinov 2006: 9–10).

6. MANIPULACIJA

Na samom početku navest ćemo nekoliko definicija manipulacije, koristeći se pritom internetskim verzijama jednojezičnih rječnika triju jezika: hrvatskog, ukrajinskog i poljskog.

Natuknica *manipulacija*, prema podacima na Hrvatskom jezičnom portalu, ima nekoliko značenja. Prvo navedeno značenje je rukovanje predmetima ili robom. Drugo značenje koje nas u ovom radu zanima označava manipulaciju kao politički i ideološki termin te ju definira kao postupak podčinjavanja pojedinaca, društvenih skupina, javnosti,

komunikacijske procedure, komunikacijskih kanala, medija i subjekata određenoj vrsti interesa, a osim toga manipulacija je određena kao termin u psihologiji gdje se definira kao model ponašanja obilježen pokušajima da se iskoriste međuljudski kontakti. Treće značenje pojma na koje nailazimo je preneseno i manipulacija se ovdje određuje kao smišljeno baratanje krivim podacima, izvrnutim činjenicama, lažnim interpretacijama, vješto podmetanje.

Leksikografska odrednica u ukrajinskom jednojezičnom rječniku (Академічний тлумачний словник української мови) manipulaciju definira kao složenu radnju koja se izvršava rukama i obično zahtijeva vještinu, sposobnost i sl. (ukr. маніпуляція¹). Sljedeća odrednica u istom rječniku ukazuje na preneseno značenje riječi *manipulacija*, njezin razgovorni karakter i rijetku upotrebu te nas upućuje na dva sinonima: makinacija i prijevara. Prema navodu u rječniku makinacija (ukr. махінація²) označava beskrupulozan, nepošten način, podvalu ili lukavštinu radi dostizanja nečega, a prijevara (ukr. шахрайство³) je definirano kao podmukla i lukava obmana.

Poljski jednojezični rječnik PWN (Słownik języka polskiego PWN) manipulaciju definira kao utjecanje na poglede i ponašanje drugih bez da su oni toga svjesni radi dostizanja vlastitih ciljeva⁴. U poljskom jednojezičnom rječniku Witolda Doroszewskog pronalazimo sličnu definiciju koja navodi da je manipulacija iskorištavanje određenih okolnosti, iskrivljavanje ili izmjena činjenica s ciljem dokazivanja vlastitih tvrdnji ili utjecanja na tuđa stajališta i ponašanje⁵.

U procesu preuzimanja i zadržavanja vlasti jedan od ključnih faktora je politički utjecaj. Politički subjekt koji vrši utjecaj aktivno potiče proces promjene motiva i uvjerenja

¹ Маніпуляція – виконувана руками складна дія, що звичайно вимагає вправності, вміння тощо (<http://sum.in.ua/s/manipuljacija>).

² Махінація – несумлінний, нечесний спосіб, витівка, хитрість для досягнення чого-небудь (<http://sum.in.ua/s/makhinacija>).

³ Шахрайство – хитрий і спритний обман (<http://sum.in.ua/s/shakhrajstvo>).

⁴ Manipulacja – wpływanie na poglądy i zachowania innych osób poza ich świadomością dla osiągnięcia własnych celów (<https://sjp.pwn.pl/szukaj/manipulacja.html>).

⁵ Manipulacja – wykorzystywanie jakichś okoliczności, naginanie lub przeinaczanie faktów w celu udowodnienia swoich racji lub wpływania na cudze poglądy i zachowania (<https://sjp.pwn.pl/doroszewski/manipulacja.html>).

drugog političkog subjekta s ciljem reguliranja njegovih radnji i ponašanja. Politički utjecaj može biti svjestan i ciljan, ali i nesvjestan, spontan (Bojko 2010: 8). Brojna provedena istraživanja pokazala su da je upravo manipulacija izrazito djelotvoran instrument političkog utjecaja.

Jezik današnjih političara se uvelike promijenio u odnosu na jezik političara 70-ih i 80-ih godina XX. stoljeća. Velika jezična raznolikost uvjetovana je brojnošću političkih stranaka. U govorima suvremenih političara sve češće nailazimo na razgovorni stil za koji su karakteristični žargonizmi i vulgarizmi. Jedna stvar koja se nije promijenila je jezična agresija kojom se političari služe, a danas smo u prednosti jer smo je zbog bolje informiranosti u stanju prepoznati (Baranivska 2017: 246).

S obzirom na učestalost manipulacije u političkim govorima ovom temom se bavi respektabilan broj stručnjaka. Ruski psiholog Evgenij Docenko izdvaja nekoliko kriterija prema kojima se može definirati pojam manipulacija: odnos u kojem se objekt manipulacije vidi samo kao sredstvo za dostizanje vlastitih ciljeva, radnja koja ima sakriveni karakter, korištenje psihološke sile, iskorištavanje psihološke ranjivosti, vještina i majstorstvo ostvarivanja manipulacija. Zbog višeznačnosti navedenih kriterija E. Docenko (1997: 42) navodi nekoliko objašnjenja kategorije manipulacije: psihološki čin tijekom kojeg se majstorstvo manipulatora koristi radi prikrivenog „uvođenja“ u glavu adresata ciljeva, želja i namjera adresanta; psihološki čin usmjeren na promjenu aktivnosti druge osobe proveden vješto kako bi ostao neprimijećen; psihološka radnja usmjerena na prikriveno poticanje druge osobe na ostvarivanje radnji koje određuje manipulator (Bojko 2010: 8).

U svojoj knjizi o političkoj manipulaciji Oleksandr Bojko (2010) navodi nekoliko definicija termina „politička manipulacija“ u kojima su autori nastojali prikazati specifičnost, osnovne zadaće i mehanizme ovog oblika vršenja utjecaja na društvo. Tako V. Voronkova piše da je politička manipulacija skup načina ideološkog i duhovno-psihološkog utjecanja na masovnu svijest s ciljem nametanja određenih ideja i vrijednosti (Bojko 2010: 9). S. Kara-Murza ju definira kao dio vladine tehnologije koja programira misli i težnje velikog broja ljudi, njihovo raspoloženje i psihičko stanje s ciljem osiguravanja da njihovo ponašanje bude u skladu s onim koje je manipulatorima potrebno (ibid.: 9). O. Saveljev (ibid.: 9) političku manipulaciju definira kao subjektive radnje koje prikriveno tvore uvjete za radnju isplaniranu za objekt manipulacije. Ključni elementi svojstveni za ovu kategoriju su

prikrivenost (maskiranje) radnje, ciljani utjecaj na masovnu publiku i manipulatorova želja da raspoloženje i ponašanje društva usmjeri tokom koji mu odgovara. Uzevši u obzir definicije drugih autora, O. Bojko zaključuje da je politička manipulacija kompleks psiholoških, ideoloških i organizacijskih radnji, usmjeren na prikriveno korigiranje masovne svijesti s ciljem stimuliranja društvene aktivnosti u smjeru koji je manipulatoru potreban u borbi za političku vlast, njezino preuzimanje, iskorištavanje i zadržavanje (ibid.: 9).

Manipulacija kao specifičan oblik političkog utjecaja ovisno o okolnostima može vršiti devet funkcija: 1) informativnu; 2) provokativnu; 3) obrambenu; 4) adaptivnu; 5) mobilizacijsku; 6) funkciju stjecanja ili jačanja utjecaja; 7) funkciju preuzimanja kontrole nad svijеšću; 8) funkciju reguliranja; 9) funkciju maskiranja.

U nastavku ćemo definirati značenje svake od funkcija. **Informativna funkcija** podrazumijeva primanje, strastvenu interpretaciju, neželjeno komentiranje i širenje vijesti o događajima koji su za građane i vlasti najbitniji. Osnova **provokativne funkcije** je izazivanje konflikta s partnerom u političkoj komunikaciji ili u suparničkom stožeru u potrebnom trenutku. **Obrambena funkcija** manipulacije temelji se na korištenju manipulacijskih sredstava i radnji tijekom izravnog napada u situaciji manjka psiholoških i drugih sredstava. **Adaptivna funkcija** označava prilagođavanje manipulacijske strategije i taktike konkretnoj situaciji i specifičnosti partnera u političkoj komunikaciji. **Mobilizacijska funkcija** se odnosi na formiranje sklopa (informacijskih, motivacijskih, emocionalnih) pobuda koje političkom manipulatoru osiguravaju potrebnu radnju ili neaktivnost objekta manipulacije. **Funkcija stjecanja ili jačanja utjecaja** povezana je s poticanjem izmjene motiva i uvjerenja partnera u komunikaciji s ciljem transformacije njegovog ponašanja i radnji. Kod **funkcije preuzimanja kontrole nad svijеšću** dolazi do ustaljivanja nužnih stereotipova, imidža i mitova u društvenu svijest koji u potrebnom trenutku pokreću rad mehanizama psihičkog automatizma. Cilj **funkcije reguliranja** je usmjeriti radnje objekta političke manipulacije tako, da idu u korist manipulatoru, odvlačenje žrtve od točne informacije i navođenje je na prihvatanje lažne informacije. Uloga posljednje, **funkcije maskiranja** je prikriti istinske namjere prešućivanjem, skrivanjem i izmjenom istinite informacije koja je partneru u političkoj komunikaciji neophodna za donošenje ispravnih odluka (Bojko 2010: 10).

Proces manipulacije se najčešće sastoji od sedam uzastopnih faza. Prva faza je buđenje interesa kod potencijalnog objekta manipulacije za riječi i radnje manipulatora. U

drugoј fazi objekt manipulacije počinje osjećati povjerenje prema manipulatoru. U trećoj fazi žrtva je već zainteresirana intrigom (mogućnost osvajanja nagrade i slično). Tijekom četvrte faze dolazi do odvlačenja, odnosno preusmjeravanja pozornosti objekta manipulacije na detalj koji je od manje važnosti ili javljanja senzacionalne novosti koja je u konkretnom razgovoru nepotrebna. Peta faza odnosi se na zamjenu ili prikrivanje riječi, predmeta ili radnje. U šestoj fazi manipulator utvrđuje lažne činjenice ili rezultat. U zadnjoj fazi manipulator prikrivenim putem, a nekad i otvoreno potiče objekt manipulacije na radnje, riječi, određene načine ponašanja (Bojko 2010: 11).

Postoji nekoliko osnovnih uvjeta koji bi trebali biti zadovoljeni kako bi se čovjek, grupa ili masa počeli ponašati u skladu sa željama manipulatora, a to su: preopterećenje informacijom, povećanje mentalnog stresa, vremensko ograničenje za percepciju informacije, aktivno odvlačenje od promišljanja i stimulacija misli vođenih emocijama (Bojko 2010: 33).

7. METODE POLITIČKE JEZIČNE MANIPULACIJE

Jedan od najučinkovitijih instrumenata političkog utjecaja je skup manipulacijskih tehnika koje se ovisno o okolnostima i izboru strategije mogu koristiti zasebno ili u kombinaciji. O. Bojko manipulacijsku tehniku definira kao način izvršavanja određenih radnji, metodu interpretacije i prikazivanja informacija, model ponašanja čiji je cilj preuzimanje kontrole nad mislima ili radnjama ili djelatnošću osobe, grupe ili mase (Bojko 2010: 33).

Pritom je cilj manipulacije informacijama formiranje i zadržavanje u svijesti čovjeka lažnog modela stvarnosti koja ga okružuje. Manipulacija informacijama se ostvaruje pomoću pomoć brojnih tehnika obrade, interpretacije i prikazivanja informacija. Te se tehnike koriste tijekom prenošenja poruka kako bi bile shvaćene na način koji manipulatoru odgovara i izazivale potrebni efekt: određeno raspoloženje ili reakciju, poticanje na neku radnju, deformiranje narodne svijesti (Bojko 2010: 166). U tim procesima jezik je od ključne važnosti. Na važnost jezika kao faktora u procesu manipulacije ukazuje i američki psiholog Paul Kugler koji ističe da se jezik naivno smatra providnim svijetu, međutim, bilo koja riječ može dotaknuti postojeći kompleks emocionalno obojenih sjećanja i misli potisnutih u podsvijesti pojedinca. Tada dolazi do intenzivnog djelovanja, aktiviraju se slike koje su ostale u sjećanju i počinju se ponavljati stari obrasci ponašanja (Bojko 2010: 167).

Jedan od prvih pokušaja sistematizacije manipulacijskog instrumentarija bio je još krajem 30-ih godina XX. st. na američkom Institutu za analizu propagande (eng. Institute for Propaganda Analysis). Američki znanstvenici su tada izdvojili sljedeće tehnike manipulacije:

- „etiketiranje“ (eng. name calling) – navođenje uvredljivih epiteta, metafora, naziva, tzv. etiketa za obilježavanje neke ideje ili društvene pojave, imenovanje ljudi ili organizacija. Te etikete izazivaju negativan stav kod ljudi. Cilj ove tehnike je diskreditacija osobe, izraženih ideja i prijedloga, organizacije, društvene skupine ili predmeta razgovora.
- „blistava uopćenost“ (eng. glittering generality) – zamjena naziva, oznake neke društvene pojave, ideje, organizacije, društvene skupine ili konkretnog čovjeka općenitijim nazivom koje ima pozitivnu konotaciju te automatski izaziva pozitivan stav okoline.
- „pozivanje na autoritete“ (eng. testimonial) – širenje misli i izraza osoba koje imaju autoritet ili pak onih koje izazivaju negativnu reakciju u kategoriji ljudi na koju je manipulacija usmjerena. Izrazi uglavnom sadrže pojedinačne misli i prosudbe o ljudima, idejama, događajima, organizacijama. Razlikujemo osuđujuće i odobravajuće izraze. Ova tehnika ima u cilju potaknuti proces formiranja stava koji je manipulatoru kod čovjeka potreban. Stav može biti povezan s pozitivnim ili negativnim emocijama.
- „naši“ (eng. plain folks) – manipulator naglašava svoje jedinstvo s publikom, sličnosti u frizuri, načinu govora, odjeći, pogledima na život i sl. Cilj ove tehnike je uspostavljanje kontakta s publikom, stjecanje povjerenja, stvaranje imidža „čovjeka iz naroda“ koji zna i razumije interese naroda te ih zato može zastupati na raznim političkim razinama.
- „miješanje karata“ (eng. card stacking) – odabir i prikazivanje jednostranih činjenica (samo pozitivnih ili samo negativnih) uz istovremeno prešućivanje suprotnih. Cilj ove tehnike je prikazati određeno stajalište ili ideju kao privlačno, odnosno odbojno.
- „zajednička platforma“ (eng. band wagon) – upotreba velikog broja izraza ili fraza koje zahtijevaju jednoličnost i standardnost u ponašanju, daju dojam da tako svi rade („nijedan razuman čovjek neće poreći...“, „svaki normalan čovjek razumije...“). U

cilju ove tehnike je iskoristiti čovjekovu sklonost oponašati, prisiliti ga da se pokori konkretnom postavljenom zahtjevu (Bojko 2010: 167–169).

Osim toga, veoma je bitno naglasiti da televizija ima vrlo značajnu ulogu u procesu manipuliranja jer na primatelja utječe na dva načina: vizualno i auditivnim putem. Jedan od instrumenata manipuliranja na televiziji su situacije u kojima provode intervjue koji mogu biti standardni (u studiju, kabinetu, kući), slučajni (razgovor novinara s osobom koja se nije pripremila za nastup pred kamerama), eksterni ili izvanredni (ispitivanje stanovništva u kriznim situacijama). Tijekom intervjuiranja je također važna atmosfera koja može biti: formalna – neformalna, pouzdana – sumnjiva, prijateljska – agresivna itd. Atmosfera intervjua zadaje ton rasprave i uvelike određuje gledateljev stav (Bojko 2010: 173).

Prema meti (objektu) na koju su usmjerene manipulacijske metode možemo podijeliti na dvije skupine: metode koje utječu na mehanizme zamišljanja (osjećaji, percepcija, razmišljanje, sjećanje) i one koje utječu na mehanizme psihičke regulacije (pozornost, emocije, maštu, temperament, karakter, mentalnost) (ibid.: 174).

Političari se služe manipulacijskim tehnikama kako bi poboljšali svoje argumentacijske sposobnosti i što djelotvornije prenijeli svoje stavove biračima ili gledateljima (slušateljima). Obratimo li pozornost na manipulacijske tehnike možemo puno saznati o govoru političara. Štoviše, određene političare možemo prepoznati samo po njihovim govorima (Baranivska 2017: 248).

Ruski logičar i filozof, Sergej Povarnin (Baranivska: 2017) podijelio je metode političke jezične manipulacije na tri skupine: psihološke, lingvističke i logičke. Tijekom analize odabranih govora političarki pokušat ćemo pronaći upravo te elemente koje S. Povarnin izdvaja. U daljnjem dijelu rada opisat ćemo svaku od te tri skupine metoda kojima se političari najčešće služe tijekom svojih govora.

Cilj psiholoških metoda manipulacije je izazvati reakciju kod slušatelja ili gledatelja i pobuditi u njemu određene emocije koje su manipulatoru potrebne. Tako u psihološke metode političke manipulacije ubrajamo izbjegavanje (direktnog) odgovora na određena pitanja koja novinar ili voditelj postavlja, što može biti iz više razloga: konkretno pitanje može biti neugodno ili skandalozno, političar možda nije kompetentan da sa sigurnošću da točan odgovor na pitanje, postoji mogućnost da nešto želi zadržati za sebe ili pak sakriti od

javnosti ili jednostavno ne zna odgovor i zato želi izbjeći pitanje i što prije promijeniti temu. U metode psihološke manipulacije također spadaju direktne uvrede i diskreditacija oponenta, o čemu ćemo više reći u sljedećem poglavlju. Veoma moćna psihološka metoda je izazivanje osjećaja straha određenim izrazima, prijetnjama ili samim riječima koje imaju negativnu konotaciju i zastrašivanje. Političari također imaju tendenciju pozivanja na određene autoritete u nekoj zajednici: u svojim govorima spominju ili citiraju ličnosti koje imaju velik utjecaj na određeni narod (primjerice bivše predsjednike, političke vođe, književnike), ali se katkada pozivaju i na duhovne autoritete, dotiču se molitvi i Boga. Osim navedenog i sam izgled političara ima važnu ulogu u percepciji. Odjeća ili detalji koji „upadaju u oči“ (broševi, nakit) također u velikoj mjeri privlače pozornost slušatelja, a samim time skreću pozornost s onoga što je zapravo bitno – samog političkog govora. Ovdje je i frizura veoma bitan element jer upravo ona čini neke političarke prepoznatljivima i postaje njihov zaštitni znak te ima utjecaj na politički imidž. Također valja naglasiti da se kod političarki puno više pažnje posvećuje upravo vanjskom izgledu (Baranivska 2017: 248–250).

Lingvističke metode političke manipulacije najzastupljenije su u političkim govorima. Najprije ćemo ih navesti uz kratko objašnjenje, a kasnije ćemo ih prikazati detaljnije. Lingvističkim metodama pripada:

- korištenje osobnih zamjenica, ponajprije zamjenica „ja“, „mi“ i „oni“ pri čemu zamjenica „ja“ naglašava pozitivne strane, kao i zamjenica „mi“ koja osim toga služi za bolje povezivanje s publikom, dok se zamjenica „oni“ uglavnom odnosi na političke oponente i dolazi s optužbama;
- korištenje pokaznih zamjenica koje ukazuju na negativan stav;
- navođenje brojnih statističkih podataka i brojeva, posebno glavnih čiji je cilj zbuniti slušatelja;
- nabranjanja uz korištenje brojevnih konektora (kao prvo, kao drugo);
- nizanje veznika (najčešće sastavnih ili rastavnih, npr. i... i..., ni – niti, ili – ili);
- upotreba frazema i ustaljenih fraza;
- kategorične izjave (često uz priloge uvijek, nikad).

Oksana Baranivska (2017: 251) izdvaja učestalo korištenje osobnih zamjenica. M. Podboj (2011: 130) navodi kako ovdje možemo ubrojiti i situacije u kojima je iz konteksta jasno da se neizrečeni vršitelj radnje može izraziti zamjenicom. Njezino istraživanje (2011) potvrdilo je da političar može istaknuti ili prikriti vlastite postupke ili postupke stranke kojoj pripada jednostavnim odabirom deiktičkog izraza. Pokazalo se da političari prilikom isticanja vlastitih kvaliteta i zasluga te moralne superiornosti najčešće koriste središnji deiktički oblik – ja. Zamjenica „ja“ uglavnom je popraćena riječima pozitivne konotacije i naglašava pozitivne osobine govornika. U navedenom istraživanju nailazimo na primjer: političarka prilikom upotrebe zamjenice „ja“ govori o svojoj solidarnosti s građanima. U drugom slučaju političarka koristi zamjenicu „ja“ u kombinaciji s riječima snažnog emocionalnog naboja ili obojenosti kako bi se obranila od napada oporbe. S druge strane za udaljšavanje od negativnih postupaka, a samim time i sebe od odgovornosti političari se sluŹe deiktičkim oblikom „mi“. Tako političar ističe svoje zasluge govoreći cijelo vrijeme u 1. licu jednine, a u trenutku kada mora spomenuti tešku ekonomsku situaciju prelazi na zamjenicu „mi“ i skreće fokus sa svoje osobe. IstraŹivanje M. Podboj pokazalo je da se zamjenica „mi“ može odnositi na različite referente: na građane, na stranku/vladu, na saborske zastupnike. M. Podboj (2011: 129–132) također navodi da inzistiranje političara na zamjenici „mi“, misleći pritom na građane i druge zastupnike, dijeli tako odgovornost na sve, a ta bi odgovornost zapravo trebala biti na samom političaru. Upotreba osobne zamjenice „mi“ i posvojne „naš“ pribliŹava govornika publici i ima učinak da slušatelj dobije dojam kako je završna i odlučujuća riječ upravo na njemu. Autorica naglašava da su ovi mehanizmi tek poneki primjeri jezične manipulacije u političkom diskursu.

IstraŹivanje O. Baranivske (2017) pokazalo je da će najčešće tijekom svog govora zamjenicu „ja“ upotrebljavati predsjednici države radi boljeg povezivanja sa slušateljima, odnosno, kada je njihov cilj da se građani poistovjete s njima. I ovdje nalazimo na široku upotrebu zamjenice „ja“ pri naglašavanju pozitivnih strana političara (Baranivska 2017: 251).

Osim navedenih zamjenica u političkim govorima rasprostranjena je i polarizacija između „nas“ i „njih“, u kojoj se „mi“ najčešće odnosi na političku stranku ili političara s njegovim političkim suradnicima i povezuje se sa svime što ima pozitivnu konotaciju te se naglašavaju dobre strane, dok se „oni“ odnosi na oponente i najčešće dolazi u kombinaciji s optuŹbama ili napadima. Takva podjela rezultat je mehanizama jezične manipulacije koji djeluju na više razina diskursa i koji uključuju ostale neverbalne znakove (geste, mimiku,

zvukove). Politikar tada predstavlja svoje pozitivne strane i negativne strane oponenta, ističe „naše“ dobre poteze i umanjuje „njihove“ dobre poteze, odabire riječi pozitivne konotacije za „nas“ i negativne za „njih“, služi se retoričkim figurama poput metonimije i metafore koje dodatno ističu „naše“ ili „njihove“ dobre ili loše strane (Podboj 2011: 126–127).

O. Baranivska također ukazuje i na upotrebu pokazne zamjenice „ovaj“ koja svjedoči o negativnom stavu. U lingvističke metode manipulacije osim već navedenog ubrajamo i upotrebu brojeva u političkim govorima, a posebno glavnih. Cilj ove metode je zbuniti slušatelja ili pak istaknuti svoju stručnu kompetenciju navodeći točne brojke i statističke podatke. Ponekad je vidljivo da se radi o istraživanju u čiju vjerodostojnost ne možemo u potpunosti povjerovati jer nedostaje neki od ključnih podataka, kao primjerice broj ispitanika na kojima je istraživanje provedeno. U navedenu metodu ubrajamo i nabranje koje uključuje brojne tekstne konektore (prvo, drugo... ili kao prvo, kao drugo...). Dalje O. Baranivska navodi učestalo ponavljanje istoga veznika u rečeničnoj cjelini, gdje se uglavnom radi o sastavnim ili rastavnim veznicima (i... i..., ni – niti, ili – ili). U lingvističke metode političke manipulacije spada i upotreba frazema, govornih klišeja i ustaljenih fraza. Neki političari gotovo uvijek pri obraćanju publici oslovljavaju slušatelje na isti način. Posljednja lingvistička metoda koju O. Baranivska navodi su izrazi koji se odlikuju svojom kategoričnošću (Baranivska 2017: 250–252).

Logičkim metodama političke manipulacije pripadaju navođenje „činjenica“, omalovažavanje protivnika i isticanje pritom vlastite superiornosti, korištenje internacionalizama te usporedbe koje daju opravdanje određenim postupcima (Podboj 2011: 131).

Ovdje možemo ubrojiti i korištenje terminologije koja prosječnom slušatelju može biti nejasna i napad na određenu ličnost u situacijama kada netko vrijeđa političara, a zatim i njegovu obitelj. Logičke metode su, u pravilu, najmanje zastupljene u političkim govorima (Baranivska 2017: 252).

8. POLITIČKA DISKREDITACIJA

Jedan od načina političke borbe je pokušaj političara da diskreditira svog oponenta i uništi njegov dobar imidž. Jezik današnjih političara prepun je agresije. Diskreditacija je veoma popularna u politici, a posebice manipulacijska diskreditacija. Njezin cilj je „predstaviti suparnika u negativnom svjetlu pri čemu se vrijednosti i pojmovi korišteni u

argumentaciji tretiraju kao instrument, a isto tako i sami adresati koji bi trebali biti arbitri u sporu između stranaka, dok ustvari postaju objekt manipulacije raspoloženjima, emocijama, neznanjem i predrasudama“ (Baranivska 2017: 248).

Razlikujemo osam tipova političke diskreditacije:

- predstavljanje oponenta u negativnom svjetlu, uništavajući pritom njegovu reputaciju i dobar imidž, isticanje njegovih loših strana, kritiziranje, osporavanje tvrdnji oponenta;
- izravna osobna diskreditacija upućena konkretnom političaru ili, drugim riječima, vrijeđanje;
- idejna diskreditacija kod koje se osporavaju stajališta i političke zamisli određene stranke, a također njezine temeljne vrijednosti;
- moralna diskreditacija u kojoj dolazi do napada na određenu ličnost zbog njezinih postupaka, primjerice zbog navodnog alkoholizma uništava se ugled političara;
- biografska diskreditacija kod koje se neprestano ukazuje na određeni podatak iz života političara s ciljem da se sroza njegov ugled, primjerice ističe se da je nekoliko puta bio u zatvoru. Veoma popularan primjer biografske diskreditacije je optuživanje političara da je svoju diplomu kupio;
- ekonomska diskreditacija koja dovodi u pitanje imovinu određenog političara sumnjajući da je stečena ilegalnim putem;
- pravna diskreditacija kod koje dolazi do otvorenih prijetnji da će konkretnom političaru biti suđeno zbog njegovih radnji;
- psihološka diskreditacija koja je povezana s moralnom i biografskom diskreditacijom.

Primjer diskreditacije nalazimo kod Ju. Tymošenko (5): Jacenjuk je najgori i najkorumpiraniji premijer svih vremena nezavisne Ukrajine⁶. B. Szydło (4) prozvala je G.

⁶ ukr. Яценюк – це найгірший, найкорумпованіший прем'єр-міністр всіх часів незалежності України (pristup 2.8.2018. <https://youtu.be/LY5rULjADD8>).

Schetynu koji je dvaput bio kandidat PO za premijera u sklopu votuma protiv njezine vlade: riješite se kompleksa već jednom⁷; razumijem da je to jednostavno zbog vaše nemarnosti⁸.

9. JEZIČNA SITUACIJA U UKRAJINI I POLJSKOJ I JEZIK KAO ORUŽJE

U svome radu pod naslovom Poljska jezična politika uoči ulaska Poljske u Ujedinjenu Europu Barbara Kryžan-Stanojević naglašava: „raspad Sovjetskog Saveza 1991. godine za mnoge je značio početak novog života. Ta je činjenica postala simbol preokreta, početka demokracije i pada totalitarizma. Sveobuhvatni val demokratizacije, liberalizacije, pa čak i anarhije, zapljusnuo je cijelo društvo pa tako i jezik“ (Kryžan-Stanojević 2009: 657).

Nadalje, B. Kryžan-Stanojević (2009: 656) smatra da stabilnost jezika ovisi o njegovoj standardnosti, kulturnoj tradiciji, broju govornika koji se tim jezikom služi, državnoj sigurnosti te drugim faktorima.

Velik broj Ukrajinaca, uključujući i političare, služi se i ukrajinskim i ruskim jezikom što je prva i temeljna razlika između jezične situacije u Poljskoj i Ukrajini (Baranivska 2017: 247). Kako bismo bolje razumjeli važnost te činjenice nastojat ćemo ukratko prikazati jezične probleme u obje države.

Tetyana Fuderer (2011) u svome radu o jezičnoj situaciji u Ukrajini navodi da istraživači ukrajinsku jezičnu situaciju određuju kao dvojezičnu, s time da je od velike važnosti naglasiti da ta dvojezičnost nije ravnomjerna. Masovna dvojezičnost u Ukrajini posljedica je dugotrajne sovjetske politike rusifikacije. Istočna Ukrajina je od sredine 17. stoljeća bila u sastavu Ruskog Carstva, a tijekom Sovjetskog Saveza proces rusifikacije obuhvatio je i druge dijelove Ukrajine. Posebnost ukrajinske jezične situacije također je povezana s teritorijalnim aspektom. Na području zapadne Ukrajine ukrajinski jezik je široko rasprostranjen, dok u istočnom i centralnom dijelu Ukrajine pretežno prevladava ruski jezik ili pak surżyk, odnosno ukrajinsko-ruski idiom, nastao „kao posljedica masovne asimetrične dvojezičnosti i djelomično dvokulturalnosti velikoga dijela ukrajinskoga društva te prebacivanja kodova“ (Fuderer 2011: 90). Iz tog razloga jezičnu situaciju u Ukrajini možemo definirati kao neuravnoteženu i složenu jer ni u jednoj europskoj državi jezik etničke manjine

⁷ pol. niech pan się wreszcie pozbędzie kompleksów (pristup 3.8.2018. <https://youtu.be/g1LYjuorGq8>).

⁸ pol. rozumiem, że jest to po prostu przez wasze niechlujstwo (pristup 3.8.2018. <https://youtu.be/g1LYjuorGq8>).

nije zastupljeniji od državnog. T. Fuderer navodi kako se politička elita Ukrajine uglavnom, a ponekad i isključivo, služi ruskim jezikom te tako predstavlja interese ruskojezičnoga stanovništva i zalaže se za priznavanje ruskom jeziku statusa službenog u Ukrajini, ali Ju. Tymošenko ne pripada toj skupini. Međutim, uz sve poteškoće, nakon čak dvadeset dvije zabrane jezika kroz povijest, ukrajinski je opstao i održao je svoje postojanje razvivši visoku razinu standarda i široku polifunkcionalnost (Fuderer 2011: 95).

S druge strane, Poljska je za druge jezike često bila uzor stabilnog standarda. Iako standard poljskog jezika potječe iz 15. stoljeća, Poljska se u 18. stoljeću našla u situaciji da je svoj standard trebala braniti. Tada je Poljska izgubila državnost i podijeljena je između Austrije, Pruske i Rusije, što je rezultiralo zaustavljanjem dotadašnjeg snažnog kulturnog razvoja. U tom je razdoblju bilo zabranjeno služiti se poljskim jezikom, međutim, za poljsku intelektualnu elitu to je bio samo dodatni razlog za njegovanje vlastitog jezika. Poljska je svoju državnost vratila 1918. godine. Taj se važan događaj odrazio i na jezik: poljski iz razdoblja između dva rata karakterizira jezična čistoća i samosvijest u kojoj se nazire nacionalni ponos (Kryžan-Stanojević 2009: 656). Upravo je jezik međuraća i kasnije bio uzor poljskoj intelektualnoj eliti. Uoči ulaska Poljske u Europsku uniju pojavile su se nove brige za opstanak poljskog jezika. Razlog tome je jezični nemar, a točnije vulgarizacija jezika, povećana upotreba stranih riječi, širenje razgovornog stila u medijima i miješanje funkcionalnih stilova, što je dovelo do smanjene polifunkcionalnosti jezika (Kryžan-Stanojević 2009: 657).

Poljski Ustav iz 1997. godine određuje poljski kao službeni jezik u Republici Poljskoj, a Zakon o poljskom jeziku uređuje upotrebu poljskog jezika u međunarodnoj komunikaciji na području Poljske. Zakon o poljskom jeziku donesen je 1999. g. kako bi se ograničio utjecaj stranog (najčešće engleskog) jezika i odnosi se na jezik komunikacije u trgovačkom prometu, nazive stranih kompanija i sl. B. Kryžan-Stanojević posebno ističe da cilj tog Zakona nije regulirati poljski jezik ili njegovu normu, nego urediti njegovu upotrebu u javnoj komunikaciji (Kryžan-Stanojević 2009: 658). Nažalost, Zakon nije ispunio zadaće zbog kojih je donesen jer su nazivi stranih kompanija i dalje strani, a vulgarizaciji jezika nije moguće stati na kraj zakonskim putem. Ovaj Zakon dokaz je da se jezični problemi ne mogu razriješiti takvim putem jer zakon može regulirati tek upotrebu službenog jezika u službenim okolnostima. B. Kryžan-Stanojević (2009: 660) na kraju članka zaključuje da se jezična kultura ne može riješiti zakonom, nego jedino promjenom navika.

Naivno je smatrati da postoji neki unutarnji svijet koji je nije pod utjecajem jezika – to, što osjećamo, nesumnjivo je također posljedica jezičnih mogućnosti koje odabiremo (Hösle u Nağorna 2005: 18). Jezik na neki način stvara društvenu realnost, ali bolje je odražava (Nağorna 2005: 32). Jezik je postao element borbe za vlast, može se čak smatrati i oruđjem zbog toga što dobro skrivena manipulacija ima velik utjecaj na svijest. Jezik je i odraz jezične kulture, a jezik političara često je agresivan, prepun diskreditacije i optužbi što mnogo govori. O veličini problema svjedoči i to, što u poljskom jezikoslovlju čak nalazimo na termin jezične patologije. Kako bismo bolje shvatili kakvim se jezikom služe navedene političarke provjerit ćemo odgovara li taj jezik književnim normama, sadrži li razgovorne ili žargonske izraze i koliko su za njega karakteristične emocionalnost ili agresija (Baranivska 2017).

10. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Ovim se istraživanjem nastoji analizirati govor dviju bivših premijerki. Cilj je opisati kakav je jezik političarki i odrediti kojima se metodama političke jezične manipulacije najčešće služe. Usporedit ćemo sličnosti i razlike uz primjere iz govora. Nastoji se doći do zaključka koliko je manipulacija prisutna u govoru današnjih političarki.

Često korišteni u političkom diskursu mehanizmi političke jezične manipulacije pronađeni su kod M. Podboj (2011) i O. Baranivske (2017), stoga se očekuju i ovdje. Pretpostavlja se da će biti pronađen najveći broj lingvističkih metoda političke jezične manipulacije s obzirom na to da je tako pokazalo istraživanje M. Podboj (2011) i O. Baranivske (2017). Očekuje se da će najzastupljenije biti osobne zamjenice koje se koriste za povezivanje s publikom, a prije svega zamjenice „ja“ i „mi“. Pretpostavlja se da će televizijske nastupe karakterizirati snažna ekspersivnost i emocionalnost.

11. METODOLOGIJA

Za izradu ovog rada korištena je stručna inozemna i hrvatska literatura, a također znanstveni članci i internetski izvori za stvaranje teorijske podloge.

U ovom istraživanju usporedno ćemo analizirati govor dviju bivših premijerki Ukrajine i Poljske, Julije Tymošenko i Beate Szydło, a za analizu su izabrani tekstovi obraćanja narodu i televizijskih nastupa, odnosno pravi primjeri bez korekcija. Provest ćemo analizu audio-vizualnih zapisa govora pronađenih na Internetu. S internetskog servisa YouTube presnimljena su četiri audio-vizualna zapisa govora Julije Tymošenko te isti broj

govora Beate Szydło u MP4 formatu, koristeći internetski preglednik Mozilla Firefox. Pregledani su uz pomoć medijskog izvođača Windows Media Player 11 i transkribirani za analizu. Analizirani dijelovi su za potrebe ovog istraživanja prevedeni s ukrajinskog i poljskog na hrvatski jezik uz navođenje originala na izvornom jeziku u fusnotama. Ako to nije ranije naznačeno u tekstu, iza citata stajat će broj u zagradi iz kojeg je govora primjer.

Usporedit ćemo i analizirati govore ukrajinske i poljske političarke te prikazati njihove zajedničke karakteristike i razlike njihovih obraćanja i televizijskih nastupa. Svi tekstovi iz odabranih govora imaju različite strukture i u velikoj mjeri drugačije funkcije, a analiza je napravljena prema kriteriju zastupljenosti izraza političke jezične manipulacije.

12. KORPUS

12. 1. Biografije govornika

Julija Volodymyrivna Tymošenko (ukr. Юлія Володимирівна Тимошенко), ukrajinska političarka, predsjednica stranke *Domovina* (ukr. Батьківщина) i *Bloka Julije Tymošenko* (ukr. Блок Юлії Тимошенко), prva je premijerka u povijesti Ukrajine (2005, 2007 – 2010). Rođena je u Dnjiпру 1960. Po obrazovanju je ekonomistica. S 19 godina je već bila udata, a godinu kasnije je rodila kći. Od 1995. započinje njezina politička karijera kada postaje članica stranke *Źromada* (ukr. Громада) P. Lazarenka, a nakon njegove ostavke 1997. praktički vodi stranku. Iste godine postaje saborska zastupnica, a dvije godine kasnije stvara *Domovinu*. U vladi V. Juščenka obnašala je dužnost zamjenice ministra za energetske politiku (1999–2001). Uhićena je 2001. pod optužbama krijumčarenja ruskog plina i korupcije, ali je na kraju oslobođena svih optužbi. Nakon izbora 2002. Ju. Tymošenko stvara frakciju *Blok Julije Tymošenko*. U isto vrijeme vodi akciju *Ustani, Ukrajino!*, a kasnije aktivno sudjeluje u Narančastoj revoluciji i postaje bliska saveznica V. Juščenka, nakon čega 2005. postaje premijerka, ali samo na osam mjeseci. Krajem 2007. ponovno dolazi na premijersku funkciju. Godine 2009. potpisala je sporne, zbog nepovoljnih za Ukrajinu uvjeta, ugovore o opskrbi države ruskim plinom. Godinu kasnije izgubila je na izborima protiv V. Janukovyča, a nedugo nakon toga su otpustili njezinu vladu. Ju. Tymošenko je tada optužena za nekoliko kaznenih djela. Na ljeto 2011. Tymošenko je uhićena, a ujesen osuđena na sedam godina zatvora zbog pronevjera prilikom sklapanja plinskih ugovora. U to vrijeme stranku vodi A. Jacenjuk. Od proljeća 2012. do završetka Euromajdana u veljači 2014. nalazila se u zatvorskoj bolnici. Nakon govora na Majdanu počinje još jedan njezin politički uspon. Kandidirala se za predsjedničke izbore 2019.

(https://uk.wikipedia.org/wiki/Тимошенко_Юлія_Володимирівна (pristup 20.9.2018.), <https://youtu.be/7Ctm3XpxnlY> (pristup 20.9.2018.)).

Beata Szydło, poljska političarka, od 2010. potpredsjednica stranke *Prawo i Sprawiedliwość*, treća po redu poljska premijerka (2015 – 2017), od 2017. zamjenica premijera. Rođena je 1963. u Oświęcimiu. Diplomirana je etnografkinja i ekonomistica. Bila je gradonačelnica Breszcza (1998 – 2005). Godine 2005. htjela se učlaniti u opozicijsku stranku *Platforma Obywatelska*, ali je ipak postala članica stranke *Prawa i Sprawiedliwość*. Od ljeta 2010. bila je potpredsjednica *Prawa i Sprawiedliwości*, a nakon toga blagajnica stranke (2014 – 2016). Njezin veliki uspjeh je vođenje kampanje za predsjedničke izbore 2015. kada je bila na čelu izbornog stožera kandidata vlastite stranke, Andrzeja Duda, trenutnog predsjednika. Iste godine, na parlamentarnim izborima B. Szydło je ponovno izabrana za Sejm i tada je njezina stranka *Prawo i Sprawiedliwość* postala prva stranka koja je dobila apsolutnu većinu u poljskom parlamentu od pada komunizma 1989. Na premijersku funkciju vraća se 2015. Prioritet njezine vlade bio je program za pomoć poljskim obiteljima 500+⁹ (2016), Poljsku je uspješno vodila kroz teško vrijeme pritiska Bruxellesa i bavila se pitanjima pravosuđa, masovnih medija, migracijske politike, pobačaja i dr. Svoju državu je uzdigla na razinu vodeće sile u srednjoj i istočnoj Europi. U ožujku 2017. potpisala je Rimsku deklaraciju s dosadašnjim postignućima EU, u kojoj se naglašava važnost očuvanja jedinstva, zajedničkih interesa i vrijednosti te odlučnost u daljnjoj izgradnji EU. U prosincu 2017. odlazi s čela poljske vlade, a njezino mjesto preuzima M. Morawiecki. Odmah nakon toga B. Szydło postaje zamjenica premijera i dolazi na čelo Socijalnog odbora. Nositeljica je liste svoje stranke na izborima za Europski parlament koji će se održati u svibnju ove godine (https://pl.wikipedia.org/wiki/Beata_Szydło (pristup 20.9.2018.), <https://youtu.be/ogB8KinrjJ4> (pristup 20.9.2018.)).

12. 2. Popis analiziranih govora

1. Obraćanje Julije Tymošenko ukrajinskom narodu, objavljeno 13. veljače 2010. na kanalu Юлія Тимошенко

<https://youtu.be/FfwNTBr9TDY> (pristup 1.8.2018.)

⁹ pol. 500 zł na dziecko – program za pomoć poljskim obiteljima 500+ koji je 2016. pokrenula vlada Beate Szydło. Prema njemu svaka obitelj s dvoje ili više djece od države dobiva 500 zlotu mjesečno za svako dijete.

2. Obraćanje predsjednice poljske vlade Beate Szydło, objavljeno 12. siječnja 2016. na kanalu Radio Maryja

<https://youtu.be/wpqsOHe8uhQ> (pristup 1.8.2018.)

3. Nastup Beate Szydło u emisiji W punkt na televizijskom kanalu Telewizja Republika, objavljeno 27. veljače 2016. na kanalu Telewizja Republika

<https://youtu.be/W7chKgZr5ew> (pristup 3.8.2018.)

4. Beata Szydło se u Sejmu obraća vođi opozicije, Grzegorzu Schetyni, objavljeno 7. travnja 2016. na kanalu eSerwis.info

<https://youtu.be/g1LYjuorGq8> (pristup 3.8.2018.)

5. Julija Tymošenko o Jacenjuku, objavljeno 14. travnja 2016. na kanalu 112 Україна

<https://youtu.be/LY5rULjADD8> (pristup 2.8.2018.)

6. Nastup Julije Tymošenko na televizijskom kanalu 112 Ukraina Live, objavljeno 24. travnja 2016. na kanalu 112 Україна Live

<https://youtu.be/Ft-yiWaxfsk> (pristup 2.8.2018.)

7. Julija Tymošenko objašnjava zašto je 2014. g. poticala Ukrajinke da se ne odupiru Rusima na Krimu na televizijskom kanalu ZIK, objavljeno 24. svibnja 2017. na kanalu Телеканал ZIK

https://youtu.be/_k9uXdV1OIE (pristup 2.8.2018.)

8. Obraćanje predsjednice poljske vlade (Orędzie Premier) Beate Szydło, objavljeno 24. srpnja 2017. na kanalu Radio Maryja

<https://youtu.be/3yhPhLGK3JM> (pristup 1.8.2018.)

13. USPOREDNA ANALIZA S PRIMJERIMA

U današnje vrijeme komunikacija političara s građanima ima velik utjecaj na formiranje stajališta svakog pojedinca, ali i društva u cjelini. Upravo zato je od velike važnosti istražiti karakteristike političkih govora koji uvelike utječu na ljudsku svijest. Činjenica je da prosječan čovjek uz predizbornu kampanju određenog političara također obraća pozornost i na sposobnost političara da se predstavi. Uzmemo li to u obzir doći ćemo do zaključka da govorničke vještine i sposobnosti imaju presudno značenje u političarevoj predizbornoj strategiji.

13. 1. Usporedna analiza obraćanja ukrajinskom, odnosno poljskom narodu

Prvi govori koje ćemo usporedno analizirati su službena obraćanja Ju. Tymošenko (1) ukrajinskom i B. Szydło (2, 8) poljskom narodu dok ih snima kamera. Činjenica da ih se snima je ovdje vrlo važna jer upravo izravnim gledanjem u kameru ona postaje sredstvo kojim se ostvaruje kontakt s publikom. Također je bitno naglasiti da su za takvo snimanje političarke pripremljenije, čime njihov nastup nije toliko prirodan kao što bi bio u nekim drugim okolnostima, primjerice tijekom intervjua s novinarom. U ovom slučaju govor je unaprijed pripremljen i političarke ga čitaju s blesimetra. Političarke nisu televizijske voditeljice, stoga njihov govor djeluje manje spontano, ali se možemo osloniti na promatranje neverbalnih znakova. Čak i kada šutimo naše tijelo govori, zato nam geste, mimika i mikroekspresije često odaju prave namjere.

Julija Tymošenko se obratila Ukrajincima (1) nakon objave rezultata predsjedničkih izbora u veljači 2010. g. na kojima je za nju glasala gotovo polovica ukrajinskog stanovništva, ali je s malom razlikom izgubila od V. Janukovyča. Ju. Tymošenko nije priznala svoj poraz te u svom govoru tvrdi da su rezultati izbora namješteni.

Prije same analize važno je naglasiti da publika promatra govornika i prije samog početka govora. Ju. Tymošenko je, u velikoj većini slučajeva, pa tako i ovdje, primjereno odjevena kako to priliči jednoj političarki visokog ranga. Njezin je odabir uglavnom konvencionalan, bira neutralne ili pastelne tonove koji osiguravaju da nema elemenata koji bi mogli odvlačiti pozornost slušatelja od njezinih riječi. U ovom govoru Ju. Tymošenko ima svoju prepoznatljivu pletenicu koja je sastavni dio njezinog političkog imidža. Elementi koji privlače pozornost slušatelja spadaju u psihološke metode političke manipulacije.

U ovom njezinom obraćanju ukrajinskom narodu prevladava miran ton glasa i neutralna intonacija. Gledatelje uvjerava da ju zabrinjava situacija u državi i traži moguće rješenje čime podiže svoj rejting i poboljšava svoj politički imidž. Njezin govor je pomalo monoton jer rijetko dolazi do promjena u glasu, ton i intonacija ostaju isti tijekom gotovo cijelog govora.

Svoj govor započinje pozdravom, odnosno obraćanjem slušateljima: „Dobra večer, dragi moji!¹⁰“. Taj je pozdrav uobičajen kod Ju. Tymošenko i nalazimo ga u većini njezinih

¹⁰ ukr. Доброго вечора, дорогі мої!

govora uz druge varijante – dragi prijatelji, moji voljeni i sl. Na samom početku izražava zahvalnost svim biračima koji su za nju glasali i podržali ju. Nakon što je iskazala zahvalnost usmjerava se na oponente koji nisu u stanju provesti pravedne demokratske izbore i tvrdi da su rezultati izbora lažirani pri čemu je važno obratiti pozornost na osobne zamjenice koje Ju. Tymošenko koristi. Zatim se vraća na svoju stranku i sebe osobno govoreći o istraživanjima koja su proveli kako bi dokazali da su rezultati izbora namješteni. Poslije toga Ju. Tymošenko prelazi na suosjećanje i govori da je i ona, kao i Ukrajinci, već umorna od političkih bitki te želi mir i stabilnost u Ukrajini. Zbog toga donosi jedinu u toj situaciji moguću odluku – izbore će pokušati poništiti sudskim putem te taj postupak vidi kao jedini pravilan i ističe da je to stvar koja se tiče svih poštenih ljudi. Ne želi priznati pobjedu V. Janukovyča i ostaje optimistična nadajući se da će izbori biti poništeni. Naglašava da je spremna i sposobna boriti se kako bi zaštitila Ukrajinu, Ukrajince i njihovu djecu. Na kraju moli narod za podršku i razumijevanje.

Među lingvističkim metodama političke jezične manipulacije najzastupljenija je upotreba zamjenica, naročito osobnih, a najčešće nailazimo na osobnu zamjenicu „ja“: donijela sam jedinu moguću odluku¹¹; štitit ću našu državu na temelju pravnih argumenata¹²; ja sam se spremna i sposobna boriti¹³; moja odgovornost pred vama, pred zemljom, obvezuje me boriti se za uspostavu pravednosti¹⁴, ja neću okupljati mase i neću dopustiti javne građanske istupe¹⁵, želim jasno naglasiti¹⁶, ja ostajem optimistična i želim vjerovati¹⁷. Ju. Tymošenko tijekom svog govora zamjenicu „ja“ višekratno povezuje s „vi“, a to se najbolje vidi na sljedećim primjerima: molim vas da me shvatite i podržite radi budućnosti naše zemlje¹⁸; mogu vam sa sigurnošću reći¹⁹; baš kao i vi, i ja dobro znam kakva je kvaliteta rada

¹¹ ukr. я прийняла єдине можливе рішення.

¹² ukr. я буду на підставі юридичних аргументів захищати нашу державу.

¹³ ukr. я готова і здатна боротися.

¹⁴ ukr. моя відповідальність перед вами, перед країною, зобов'язує мене боротися за відновлення справедливості.

¹⁵ ukr. я не буду збирати майдани і не допущу публічних громадянських протистоянь.

¹⁶ ukr. я хочу чітко заявити.

¹⁷ ukr. я залишаюся оптимістом і хочу вірити.

¹⁸ ukr. заради майбутнього нашої країни я прошу вас мене зрозуміти і підтримати.

naših sudova²⁰; i ja zajedno s vama želim stabilnost i mir u našoj državi²¹; razumijem da ste se umorili od teških političkih bitki²². Na samom kraju svog govora obraća se Ukrajincima: želim vam reći da ću raditi sve što mogu kako bih zaštitila vas, vašu djecu i našu domovinu. Zato molim za vaše razumijevanje i podršku na ovom teškom putu. Bila sam i ostajem s vama²³. Upotrebom središnjeg deiktickog oblika „ja“ Ju. Tymošenko naglašava svoje pozitivne osobine, a zahvaljujući tome što se slušateljima izravno obraća i oslovljava ih, oni se jednostavnije s njom povezuju i poistovjećuju. Ju. Tymošenko uz prvo lice jednine odabire riječi pozitivnog značenja (shvatiti, razumijevanje, podržati, podrška, pravednost, spremna, sposobna, mir, stabilnost, zaštititi).

Ju. Tymošenko odabire riječi pozitivnog značenja i uz glagole u prvom licu množine, odnosno uz zamjenicu „mi“: mi smo pobijedili²⁴. Ovdje valja istaknuti da se „mi“ može odnositi na:

- 1) njezinu stranku (nismo gubili vrijeme²⁵; bavili smo se teškim pravnim poslom²⁶; prikupljali smo podatke, svjedoke, obrađivali smo dokumente, radili s pravnicima²⁷);
- 2) ukrajinske građane (ako danas ne zaštitimo demokraciju (...) sutra ćemo se probuditi u drugoj državi, gdje vlada diktatura i bezakonje²⁸).

¹⁹ укр. я можу твердо сказати вам.

²⁰ укр. я дуже добре знаю, так, як і ви, якість роботи наших судів.

²¹ укр. і я разом з вами також хочу стабільності і спокою у нашій державі.

²² укр. я розумію, що ви стомилися від жорстоких політичних боїв.

²³ укр. я хочу сказати вам, що буду робити все можливе, щоб захистити вас, ваших дітей і нашу рідну державу. Тому я прошу вашого розуміння і підтримки на цьому складному шляху. Я була і залишаюся з вами.

²⁴ укр. ми з вами перемогли.

²⁵ укр. ми не втратили жодної миті.

²⁶ укр. ми займалися важкою юридичною роботою.

²⁷ укр. ми збирали дані, свідків, опрацьовували документи, працювали з юристами.

²⁸ укр. якщо сьогодні ми не захистимо демократію (...), завтра ми прокинемося в іншій країні, де правлять диктатура і беззаконня.

Brojna istraživanja su pokazala prisutnost u političkim govorima polarizacije između „nas“ i „njih“, a i u ovom govoru Ju. Tymošenko dok govori o svojim oponentima koristi zamjenicu „oni“ dok ih istovremeno optužuje: naši oponenti (...) su pokazali da nisu spremni²⁹, oni su bili u potpunosti svjesni da nema šanse da pridobiju naklonost većine ljudi³⁰. Julija Tymošenko u ovom obraćanju Ukrajincima nekoliko puta koristi pokazne zamjenice: htjela bih zahvaliti svima koji su me podržali u ovom teškom razdoblju³¹, također se zahvaljujem svima koji su se u ovim teškim vremenima molili za Ukrajinu³², zato molim za vaše razumijevanje i podršku na ovom teškom putu³³. Iz primjera je vidljivo da riječi na koju se odnosi pokazna zamjenica Julija Tymošenko dodjeljuje epitet negativnog značenja.

U ovom govoru nalazimo još nekoliko lingvističkih metoda. Ju. Tymošenko navodi tek poneke statističke podatke, primjerice: ustanovljeno je krivotvorenje rezultata izbora za 3-8%³⁴. Tome možemo pridodati i nabiranja u kojima Ju. Tymošenko navodi najmanje tri komponente: htjela bih zahvaliti svima koji su me podržali u ovom teškom razdoblju svojim povjerenjem, ljubavlju, svojim glasom, radom u stožeru i na biralištima, svojom borbom za dostojanstven život³⁵; nismo gubili vrijeme, bavili smo se teškim pravnim poslom, prikupljali smo podatke, svjedoče, obrađivali smo dokumente, radili smo s pravnicima³⁶; želim vam reći da ću raditi sve što mogu kako bih zaštitila vas, vašu djecu i našu domovinu³⁷. U govoru nalazimo i nekoliko specificiranja: ako danas ne zaštitimo demokraciju, pravo vašeg pravednog izbora³⁸; na temelju pravnih argumenata štitit ću našu državu, vaš izbor³⁹; moja

²⁹ укр. наші опоненти (...) продемонстрували свою неготовність.

³⁰ укр. вони чудово усвідомлювали, що не мають шансів завоювати прихильність більшості людей.

³¹ укр. я хочу низько вклонитися всім, хто підтримав мене в цей складний час.

³² укр. я також низько вклоняюсь усім, хто в цей важкий час молився за Україну.

³³ укр. тому я прошу вашого розуміння і підтримки на цьому складному шляху.

³⁴ укр. встановлено факт фальсифікації від 3 до 8%.

³⁵ укр. я хочу низько вклонитися всім, хто підтримав мене в цей складний час своєю довірою, любов'ю, своїм голосом, роботою у штабах та на дільницях, своєю боротьбою за достойне життя.

³⁶ укр. ми не втратили жодної миті, ми займалися важкою юридичною роботою, ми збирали дані, свідків, опрацьовували документи, працювали з юристами.

³⁷ укр. я хочу сказати вам, що буду робити все можливе, щоб захистити вас, ваших дітей і нашу рідну державу.

³⁸ укр. якщо сьогодні не захистимо демократію, право вашого чесного вибору.

odgovornost pred vama, pred zemljom, obvezuje me boriti se za uspostavu pravednosti⁴⁰; to je stvar svih poštenih ljudi – zaštititi našu slobodu⁴¹; donijela sam jedinu moguću odluku – uložiti žalbu na rezultate izbora⁴². Od lingvističkih metoda zapaženih u ovom govoru možemo još izdvojiti i jedan frazem – sve ove dane koji su prošli od dana održavanja izbora od jutra do sutra smo se bavili teškim pravnim poslom⁴³.

Možemo još obratiti pozornost na upotrebu posvojnih zamjenica koje Ju. Tymošenko koristi. Najčešće je to posvojna zamjenica „naš“ koja se može odnositi na:

1) ukrajinski narod (i ja zajedno s vama želim stabilnost i mir u našoj državi⁴⁴, molim vas da me shvatite i podržite radi budućnosti naše zemlje⁴⁵, to je stvar svih poštenih ljudi – zaštititi našu slobodu⁴⁶, štitit ću našu državu na temelju pravnih argumenata⁴⁷, želim vam reći da ću raditi sve što mogu kako bih zaštitila vas, vašu djecu i našu domovinu⁴⁸);

2) njezinu stranku (također se zahvaljujem svima koji su se u ovim teškim vremenima molili za Ukrajinu i za našu pobjedu⁴⁹; naši oponenti su, kao i 2004. g., pokazali svoju nespremnost⁵⁰; tih je glasova sasvim dovoljno za našu zajedničku pobjedu⁵¹; izrazili

³⁹ ukr. я буду на підставі юридичних аргументів захищати нашу державу, ваш вибір.

⁴⁰ ukr. моя відповідальність перед вами, перед країною, зобов'язує мене боротися за відновлення справедливості.

⁴¹ ukr. це справа всіх чесних людей – захистити нашу свободу.

⁴² ukr. я прийняла єдине можливе рішення – оскаржити результати виборів.

⁴³ ukr. усі ці дні та ночі, які минули від дня голосування, ми займалися важкою юридичною роботою.

⁴⁴ ukr. і я разом з вами також хочу стабільності і спокою у нашій державі.

⁴⁵ ukr. заради майбутнього нашої країни я прошу вас мене зрозуміти і підтримати.

⁴⁶ ukr. це справа всіх чесних людей – захистити нашу свободу.

⁴⁷ ukr. я буду на підставі юридичних аргументів захищати нашу державу.

⁴⁸ ukr. я хочу сказати вам, що буду робити все можливе, щоб захистити вас, ваших дітей і нашу рідну державу.

⁴⁹ ukr. я також низько вклоняюсь усім, хто в цей важкий час молився за Україну та за нашу перемогу.

⁵⁰ ukr. наші оponentи, як і в 2004 році, продемонстрували свою неготовність.

⁵¹ ukr. цих голосів цілком достатньо для нашої спільної перемоги.

su želju (promatrači OEES-a) svjedočiti u našu korist na sudu s videomaterijalima i svojim ocjenama⁵²).

Sljedeća po zastupljenosti u ovom obraćanju Ju. Tymošenko ukrajinskom narodu je posvojna zamjenica „vaš“: ako danas ne zaštitimo demokraciju, pravo vašeg pravednog izbora⁵³; na temelju pravnih argumenata štitit ću našu državu, vaš izbor⁵⁴; želim vjerovati da će za suce koji će razmatrati ovaj slučaj to biti pitanje časti i pitanje zaštite zakona i vaših prava⁵⁵; želim vam reći da ću raditi sve što mogu kako bih zaštitila vas, vašu djecu i našu domovinu, zato molim za vaše razumijevanje⁵⁶.

Posljednja lingvistička metoda koju uočavamo kod Ju. Tymošenko je kategoričnost koja je vidljiva u sljedećim primjerima: danas vam mogu sa sigurnošću reći da su izbori u Ukrajini lažirani⁵⁷; bili smo šokirani što je na svim, bez izuzetaka, biralištima pravno dokazano lažiranje⁵⁸; donijela sam jedinu moguću odluku⁵⁹; i zato ćemo djelovati samo zakonito i samo na sudu. Ali želim jasno naglasiti: Janukovyč nije naš predsjednik. Neovisno o tome kako će se dalje odvijati okolnosti, on nikada neće biti legitimno izabrani predsjednik Ukrajine⁶⁰.

U ovom govoru uočavamo i nekoliko psiholoških metoda političke jezične manipulacije. Ju. Tymošenko svoje oponente predstavlja u negativnom svjetlu: naši oponenti

⁵² ukr. вони (спостерігачі ОБСЄ) висловили бажання виступити в судах на нашому боці з відеоматеріалами і своїми оцінками.

⁵³ ukr. якщо сьогодні не захистимо демократію, право вашого чесного вибору.

⁵⁴ ukr. я буду на підставі юридичних аргументів захищати нашу державу, ваш вибір.

⁵⁵ ukr. хочу вірити в те, що для суддів, які будуть розглядати цю справу, це буде справа честі і справа захисту законів і ваших прав.

⁵⁶ ukr. я хочу сказати вам, що буду робити усе можливе, щоб захистити вас, ваших дітей і нашу рідну державу, тому я прошу вашого розуміння.

⁵⁷ ukr. сьогодні я можу твердо сказати вам, що вибори в Україні було сфальшовано.

⁵⁸ ukr. ми були шоковані тим, що на всіх без виключення дільницях юридично встановлено факт фальсифікації.

⁵⁹ ukr. я прийняла єдине можливе рішення.

⁶⁰ ukr. І саме тому ми будемо діяти тільки в правовий спосіб і тільки у суді. Але я хочу чітко заявити: Янукович – не наш президент. І як би не розгорталися далі обставини, він ніколи не стане легітимно обраним Президентом України.

su, kao i 2004. g., pokazali svoju nespremnost da budu izabrani u skladu s poštenim demokratskim pravilima⁶¹; oni su bili u potpunosti svjesni da nema šanse da zakonito pridobiju naklonost većine ljudi⁶²; na svim, bez izuzetaka, biralištima pravno je dokazano krivotvorenje rezultata izbora za 3-8% u korist Janukovyča⁶³; Janukovyč nije naš predsjednik, (...) on nikada neće biti legitimno izabrani predsjednik Ukrajine⁶⁴; još prije proglašenja konačnih rezultata izbora, Janukovyč je imao niz raznih protuukrajinskih izjava koje izravno proturječe ukrajinskim državnim interesima⁶⁵; primjetno nepoštenje potvrdilo je nedavno glasanje Partije regija protiv vlastitog nacrtu prijedloga zakona o podizanju društvenog standarda, istog tog koji je bio osnova svih predizbornih tehnika u odnosima s javnošću kod Janukovyča⁶⁶. Ju. Tymošenko u ovom obraćanju Ukrajincima često igra na kartu osjećaja. Ranije smo mogli primijetiti koje epitete dodjeljuje određenim riječima, čim stvara potrebnu joj atmosferu i raspoloženje slušatelja.

Za usporedbu s govorom Ju. Tymošenko odabrana su dva govora (2, 8) Beate Szydło u kojima se obraća Poljacima dok ju snima kamera. Prvi (2) je objavljen u siječnju 2016. g., nedugo nakon dolaska na čelo poljske vlade s njezinom strankom *Prawo i Sprawiedliwość*, a drugim (8) se B. Szydło obratila poljskom narodu kada je predsjednik A. Duda u srpnju 2017. g. uložio veto na zakonske reforme u vezi s političkom kontrolom nad Vrhovnim sudom Poljske i Državnim sudbenim vijećem zbog kojih su Poljaci bili prisiljeni izaći na ulice jer bi u suprotnom navedene reforme pravosuđa dovele do narušavanja trodiobe vlasti.

U oba govora B. Szydło ima svoju kratku frizuru po kojoj je poznata. Također je oba puta formalno odjevena u odjeću neutralnih boja i treba istaknuti da oba puta, baš kao što je

⁶¹ ukr. наші опоненти, як і в 2004 році, продемонстрували свою неготовність обиратися за чесними демократичними правилами.

⁶² ukr. вони чудово усвідомлювали, що не мають шансів завоювати прихильність більшості людей законним шляхом.

⁶³ ukr. на всіх без виключення дільницях юридично встановлено факт фальсифікації від 3 до 8 відсотків на користь Януковича.

⁶⁴ ukr. Янукович – не наш президент, (...) він ніколи не стане легітимно обраним Президентом України.

⁶⁵ ukr. ще до оголошення остаточних результатів виборів, Янукович зробив низку різних антиукраїнських заяв, які прямо суперечать українським національним інтересам.

⁶⁶ ukr. кричущим фактом нечесності стало нещодавне голосування Партії регіонів проти власного законопроекту про підвищення соціальних стандартів, того самого, на чому будувалися усі передвиборчі PR-технології Януковича.

to i uobičajeno kod nje, ima broš na sakou koji može biti oznaka psihološke metode manipulacije čiji je cilj skrenuti slušateljevu pozornost sa samoga govora.

U prvom govoru (2) B. Szydło se obraća Poljacima nepunih 8 tjedana od njezinog dolaska na čelo poljske vlade. Govor započinje svojim uobičajenim „poštovani“⁶⁷ koji se kod Szydło često javlja više puta tijekom istog govora, a ovaj slučaj nije iznimka budući da se poljskim građanima izravno obraća dva puta: na samom početku i pri kraju govora. Nakon toga Szydło nabroja koje je reforme i projekte provela ili pokrenula njezina vlada u kratkom roku od kada su na vlasti. Ono što bi se moglo činiti kao obično nabrojanje iza sebe može skrivati niz manipulacijskih tehnika. Ovdje je važno skrenuti pozornost na upotrebu osobnih zamjenica. Na samom početku govora B. Szydło utočnjuje: započeli smo brzo uvođenje programa⁶⁸; popravljamo situaciju u javnim medijima⁶⁹; vratili smo roditeljima pravo da sami odlučuju o obrazovanju šestogodišnjaka⁷⁰; uskoro uvodimo program potpore obiteljima⁷¹; pokrenuli smo procedure u vezi s porezima za banke⁷²; radimo na projektima besplatnih lijekova⁷³; ne želimo samo da se naše gospodarstvo dinamično razvija, već da svi Poljaci mogu koristiti rezultate tog uspjeha, a ne samo odabrane grupe⁷⁴. Ovdje pod „mi“ B. Szydło podrazumijeva svoju vladu i zanimljivo je kako koristi samo glagole pozitivne konotacije (započeli smo, popravljamo, vratili smo, uvodimo, pokrenuli smo, radimo, realiziramo) dok govori o zaslugama i aktualnim projektima svoje vlade na što i ima potpuno pravo jer su ti projekti i realizirani. U ovom govoru B. Szydło najčešće koristi posvojnu zamjenicu „naš“ pri čemu se ona odnosi na:

⁶⁷ pol. szanowni państwo – pozdrav koji se odnosi na žene i muškarce, poštovane dame i gospodo.

⁶⁸ pol. rozpoczęliśmy szybkie wprowadzanie programu.

⁶⁹ pol. naprawiamy sytuację w mediach publicznych.

⁷⁰ pol. przywróciliśmy rodzicom prawo do decydowania o edukacji sześciolatków.

⁷¹ pol. szybko wprowadzamy program wsparcia dla rodzin.

⁷² pol. uruchomiliśmy procedury związane z podatkiem dla banków.

⁷³ pol. pracujemy nad projektami darmowych leków.

⁷⁴ pol. chcemy, by nasza gospodarka nie tylko rozwijała się dynamicznie, ale żeby z owoców tego sukcesu mogli korzystać wszyscy Polacy, a nie tylko wybrane grupy.

1) poljski narod (izvan granica naše zemlje⁷⁵, autoritet naše države⁷⁶, uništavaju naš imidž⁷⁷, slabe našu poziciju⁷⁸, naša demokracija funkcionira⁷⁹, naša povijest⁸⁰, u našem poljskom domu⁸¹, naši zapadni susjedi⁸², naš mir i stil života⁸³, gradi našu regionalnu poziciju i snagu⁸⁴, naša sigurnost⁸⁵, naš zajednički cilj i naša zajednička odgovornost⁸⁶);

2) njezinu stranku ili njezinu vladu (naš program realiziramo uspješno⁸⁷, predstavili smo naše prijedloge⁸⁸).

Dalje u svom obraćanju Poljacima B. Szydło govori kako su promjene koje njezina vlada donosi nekima teške za prihvatiti te da zbog toga nailaze na kritiku i otpor. Iz tog razloga poziva na suradnju vođe svih parlamentarnih stranaka da svi zajedno izraze neslaganje s izjavama stranih političara. Navodi kako komentari stranih političara „štete Poljskoj i Poljacima, uništavaju imidž Poljske i slabe njihov položaj“⁸⁹. Poziva Poljake da se međusobno podupiru i izjavljuje da je ona osobno, kao i njezina stranka, spremna surađivati s opozicijom jer je Poljskoj potreban takav dijalog. Zatim prelazi na opis situacije u Europi u

⁷⁵ pol. poza granicami naszego kraju.

⁷⁶ pol. autorytet naszego państwa.

⁷⁷ pol. niszczą nasz wizerunek.

⁷⁸ pol. osłabiają naszą pozycję.

⁷⁹ pol. nasza demokracja działa.

⁸⁰ pol. nasza historia.

⁸¹ pol. w naszym polskim domu.

⁸² pol. nasi zachodni sąsiedzi.

⁸³ pol. nasz spokój i styl życia.

⁸⁴ pol. buduje naszą regionalną pozycję i siłę.

⁸⁵ pol. nasze bezpieczeństwo.

⁸⁶ pol. nasz wspólny cel i nasza wspólna odpowiedzialność.

⁸⁷ pol. nasz program realizujemy skutecznie.

⁸⁸ pol. przedstawiliśmy nasze propozycje.

⁸⁹ pol. szkodzą Polakom i Polsce, niszczą nasz wizerunek i osłabiają naszą pozycję.

vezi migracijske politike. Očekuje podršku od opozicije budući da se radi o cilju koji bi svima trebao biti od jednake važnosti, a to je sigurnost poljskih građana. Govor zaključuje ponovnim obraćanjem Poljacima – „poštovani“ i ističe da imaju jedan zajednički cilj – snažnu Poljsku u Europi.

U ovom govoru nalazimo fraze koje B. Szydło i inače često koristi: nećemo se predati⁹⁰, nećemo odustati od poboljšavanja države⁹¹ uz koje inzistira na zamjenici „mi“. Opaženo je i nekoliko primjera upotrebe psiholoških metoda političke jezične manipulacije: danas se u Europskoj uniji održava rasprava koja može utjecati na sigurnost Poljaka⁹², to je rasprava o tome hoće li naš se mir i stil života očuvati ili će biti narušen⁹³. Kasnije u govoru još dva puta spominje sigurnost Poljaka i opasnost za poljsko stanovništvo što može izazvati strah kod slušatelja. B. Szydło voli kategoričnost, što je najbolje vidljivo iz sljedećih primjera: zajedno moramo osuditi izjave stranih političara⁹⁴, kada su se u to uključivale druge države uvijek je to donosilo negativne posljedice⁹⁵, znali smo da moramo poduprijeti vladu⁹⁶. Ovdje B. Szydło koristi tek jedan frazem – rame uz rame⁹⁷.

Bitno je skrenuti pozornost na riječi pozitivne konotacije, značenja ili sadržaja čiji je cilj izazvati pozitivan stav kod slušatelja. B. Szydło ih u ovom govoru prije svega koristi kada govori o postupcima svoje stranke ili vlade spajajući ih sa zamjenicom „mi“ koja može i ne mora biti izrečena, iako je to iz konteksta jasno, ali i kada govori o Poljskoj, što podsjeća na neku vrstu afirmacije. Donosimo nekoliko primjera: naš program realiziramo uspješno i odlučno⁹⁸, Poljska je pravedna i slobodna zemlja⁹⁹, Poljska je suvremena, jaka i suverena

⁹⁰ pol. nie poddamy się.

⁹¹ pol. nie zrezygnujemy z naprawy państwa.

⁹² pol. dziś w Unii Europejskiej toczy się spór, który może mieć wpływ na bezpieczeństwo Polaków.

⁹³ pol. to dyskusja o tym, czy nasz spokój i styl życia zostanie zachowany, czy zostanie zburzony.

⁹⁴ pol. razem musimy potępić wypowiedzi zagranicznych polityków.

⁹⁵ pol. kiedy włączali się do tego inne kraje, zawsze przynosiło to negatywne skutki.

⁹⁶ pol. wiedzieliśmy, że musimy poprzeć rząd.

⁹⁷ pol. ramię w ramię.

⁹⁸ pol. nasz program realizujemy skutecznie i z determinacją.

⁹⁹ pol. Polska to praworządny wolny kraj.

država¹⁰⁰, mi smo spremni i otvoreni¹⁰¹. Osim navedenih druge riječi s kojima se susrećemo u govoru, a mogle bi izazvati pozitivan stav kod slušatelja su: popravak, napredak, podrška, slobodan. S druge strane nailazimo na riječi negativnog značenja koje imaju takav utjecaj na svijest: kriza, ozbiljni problemi, teške promjene, teška situacija i ugrožena sigurnost, kao što je to već prije navedeno. Dok govori o najvažnijim stvarima ili problemima naglašava da se to tiče svih Poljaka, odnosno njihove države¹⁰². Odgovornost i ciljeve koje imaju ona i njezina vlada prenosi na ostale ističući da je to zajednički cilj i zajednička odgovornost. Logičke metode političke jezične manipulacije nisu pronađene u ovom govoru. Kao što vidimo, najzastupljenije su lingvističke metode, što je bilo i očekivano.

B. Szydło je u ovom govoru ozbiljna, kod njezine mimike ne dolazi do puno promjena, a i gestikulacija nije jako izražena i ponekad se čini čak pomalo neprirodnom. Govori dosta brzo, ali ujedno i smireno. Nailazimo na značajne pauze tijekom govora, a intonacija se rijetko mijenja, tek na momente. Za kraj ćemo istaknuti dvije ključne poruke kojima B. Szydło želi doprijeti do poljskih građana: „Podupirimo se, ali ovdje, unutar države“¹⁰³ i „Naša povijest uči nas da vlastite probleme rješavamo samostalno u našem poljskom domu“¹⁰⁴.

Drugi govor (8) B. Szydło je održala u srpnju 2017. g. nakon što je predsjednik A. Duda uložio veto na sporne reforme pravosuđa. Ako ga usporedimo s prethodnim primijetit ćemo znatnu razliku, odnosno njezin napredak kao govornika. Njezine su geste puno prirodnije, kontakt s kamerom je stalan, a sam govor ostavlja dojam njezine samouvjerenosti. Kao što smo ranije spomenuli, ima broš na sakou koji je dio njezinog imidža te koji bi mogao odvlačiti pozornost slušatelja. Iako je od prethodnog do ovog njezinog obraćanja poljskim građanima prošlo nešto više od godinu dana, primijetit ćemo sličnosti s prethodnim govorom.

¹⁰⁰ pol. Polska jest nowoczesnym, silnym, suwerennym państwem.

¹⁰¹ pol. my jesteśmy gotowi i otwarci.

¹⁰² pol. najważniejsze dla Polaków sprawy, najważniejsze kwestii dla naszego państwa.

¹⁰³ pol. wspierajmy się, ale tu w kraju.

¹⁰⁴ pol. nasza historia uczy nas tego, aby własne sprawy rozwiązywać samodzielnie w naszym polskim domu.

Najprije, svojstveno B. Szydło, obraćanje kojim započinje svoj govor – „poštovani”¹⁰⁵ koje se i u ovom govoru pojavljuje i drugi put, pred kraj govora. Nakon obraćanja građanima B. Szydło govori da svi žele živjeti u pravednoj Poljskoj te da je zbog toga reforma pravosuđa neophodna¹⁰⁶. To je tek prvi primjer kategoričnosti njezinih izjava koji nalazimo u ovom govoru, a sljedeći su: učinkovite promjene moraju biti ne samo institucionalnog karaktera¹⁰⁷, uvijek ću biti na vašoj strani¹⁰⁸, moraju otići oni koji su odgovorni za dosadašnje fatalne postupke¹⁰⁹, moraju nastupiti promjene¹¹⁰, moramo vratiti realnu trodiobu vlasti¹¹¹, odgovorni političari moraju to imati na umu¹¹². Treća stvar koja ostaje nepromijenjena, kao i u njezinom prethodnom govoru, B. Szydło koristi svojstvene joj fraze poput: nećemo sići s puta poboljšavanja države¹¹³; nećemo podleći pritiscima, nagovaranju, ne sada¹¹⁴; nećemo odustati od tri postulata bez kojih duboka reforma pravosuđa neće uspjeti¹¹⁵; to su zahtjevi od kojih nećemo odustati¹¹⁶; ne možemo podlijevati pritiscima ulice i inozemstva¹¹⁷; nećemo podleći pritiscima, realizirat ćemo naš program¹¹⁸ uz koje ustraje na zamjenici „mi“.

Osobne zamjenice na koje najčešće nailazimo u ovom govoru su „mi“, „ja“ i „oni“. B. Szydło najčešće koristi zamjenicu „mi“ i pritom se ona odnosi na dva referenta:

¹⁰⁵ pol. szanowni państwo – pozdrav koji se odnosi na žene i muškarce, poštovane dame i gospodo.

¹⁰⁶ pol. wszyscy chemy żyć w sprawiedliwej Polsce, dlatego reforma sądów jest konieczna.

¹⁰⁷ pol. skuteczne zmiany muszą mieć nie tylko charakter instytucjonalny.

¹⁰⁸ pol. będę zawsze stała po waszej stronie.

¹⁰⁹ pol. muszą odejść ci, którzy odpowiadają za dotychczasowe fatalne praktyki.

¹¹⁰ pol. muszą nastąpić zmiany.

¹¹¹ pol. musimy przywrócić realny trójpodział władzy.

¹¹² pol. odpowiedzialni politycy muszą o tym pamiętać.

¹¹³ pol. nie cofniemy się z drogi naprawy państwa.

¹¹⁴ pol. nie ulegniemy naciskom, podszeptom, nie teraz.

¹¹⁵ pol. nie zrezygnujemy z trzech postulatów, bez których głęboka reforma sądownictwa się nie uda.

¹¹⁶ pol. to postulaty, z których nie zrezygnujemy.

¹¹⁷ pol. nie możemy ulegać naciskom ulicy i zagranicy.

¹¹⁸ pol. nie ulegniemy naciskom, zrealizujemy nasz program.

1) na sve poljske građane (svi želimo živjeti u pravednoj Poljskoj¹¹⁹, svatko od nas ima u svom najbližem okruženju nekoga¹²⁰, dužni smo danas biti svi kao jedan¹²¹, jedinstvo bismo trebali graditi na temelju jednakosti pred zakonom¹²²);

2) na *Prawo i Sprawiedliwość* kao stranku ili njezinu vladu (kao *Prawo i Sprawiedliwość* slušamo glas običnih Poljaka¹²³, kao odgovorna vlada prihvatili smo se tog zadatka¹²⁴, ispunjavamo obećanja koja smo dali¹²⁵, želimo dijalog i suradnju¹²⁶, moramo povratiti realnu trodiobu vlasti¹²⁷, otvoreni smo za diskusiju¹²⁸, imamo stabilnu većinu¹²⁹, realizirat ćemo naš program¹³⁰, znali smo da je zadatak izuzetno težak¹³¹, smjer koji smo odabrali¹³², jaka podrška koju smo dobivali¹³³, izvršit ćemo svoju obvezu¹³⁴).

Zamjenicu „ja“ B. Szydło koristi nešto rjeđe: uvjerila sam se u to na stotinama sastanaka tijekom izborne kampanje¹³⁵, uvjeravam se u to svakodnevno kada me očajni

¹¹⁹ pol. wszyscy chcemy żyć w sprawiedliwej Polsce.

¹²⁰ pol. każdy z nas ma w swoim najbliższym otoczeniu kogoś.

¹²¹ pol. winniśmy dziś być jednością.

¹²² pol. jedność powinniśmy budować w oparciu o równość wobec prawa.

¹²³ pol. jako Prawo i Sprawiedliwość wsłuchujemy się w głos zwykłych Polaków.

¹²⁴ pol. jako odpowiedzialna władza, podjęliśmy się tego zadania.

¹²⁵ pol. dotrzymujemy złożonych zobowiązań.

¹²⁶ pol. chcemy dialogu i współpracy.

¹²⁷ pol. musimy przywrócić realny trójpodział władzy.

¹²⁸ pol. jesteśmy otwarci na dyskusję.

¹²⁹ pol. mamy stabilną większość.

¹³⁰ pol. zrealizujemy nasz program.

¹³¹ pol. wiedzieliśmy, że zadanie jest niezwykle trudne.

¹³² pol. kierunek, który obraliśmy.

¹³³ pol. wsparcie, które tak licznie dostawaliśmy.

¹³⁴ pol. wypełnimy nasze zobowiązanie.

¹³⁵ pol. przekonałam się o tym podczas setek spotkań w czasie kampanii wyborczej.

Poljaci mole za intervenciju¹³⁶, ja kao premijerka deklaram da ću na putu do uspješne reforme pravosuđa uvijek biti na vašoj strani¹³⁷, *Prawo i Sprawiedliwość* stvorilo je vladu koju imam čast voditi¹³⁸, na tome vam se želim srdačno zahvaliti¹³⁹, želim vas također zamoliti¹⁴⁰, uvjeravam vas¹⁴¹. Ova bi zamjenica trebala naglašavati pozitivne strane B. Szydło i njezine stranke, kao i njezinih postupaka, a ista je i uloga zamjenice „mi“. Prilikom korištenja zamjenica „ja“ i „mi“ gestikulacija B. Szydło vrlo je jasna jer pokazuje na sebe čime dodatno naglašava svoje zasluge. S druge strane, zamjenica „oni“ svjedoči o negativnom stavu i često dolazi s optužbama, ističe negativne činjenice „njih“, a istovremeno naglašava „naše“ dobre strane: ljudi koji su činili zlo, ili su barem pristajali na zlo neće promijeniti poljsko pravosuđe¹⁴²; suci će odgovarati za kršenje zakona – danas su gotovo nekažnjivi¹⁴³; moraju otići oni koji su odgovorni za dosadašnje fatalne postupke, koji su aktivno u njima sudjelovali ili su na njih pristajali¹⁴⁴. Kod zadnjeg primjera posebno valja istaknuti upotrebu pokazne zamjenice „oni“ koja ukazuje na negativan stav. Još jednu upotrebu pokazne zamjenice vidimo u riječima B. Szydło „oni koji se bore za opstanak nepravednog sustava veto su doživjeli kao poticaj“¹⁴⁵ gdje koristi i riječ negativnog značenja.

Osim navedenih zamjenica pronalazimo i još nekoliko lingvističkih metoda političke jezične manipulacije. B. Szydło koristi frazem: razgovori ne mogu rezultirati time da reforma

¹³⁶ pol. przekonuję się o tym codziennie, kiedy zrozpaczeni Polacy proszą mnie o interwencję.

¹³⁷ pol. ja jako premier deklaram, że w drodze do skutecznej reformy wymiaru sprawiedliwości będę zawsze stała po waszej stronie.

¹³⁸ pol. Prawo i Sprawiedliwość stworzyło rząd, którego pracami mam zaszczyt kierować.

¹³⁹ pol. za to chcę serdecznie podziękować.

¹⁴⁰ pol. chcę też prosić.

¹⁴¹ pol. zapewniam was.

¹⁴² pol. ludzie, którzy czynili zło, albo przynajmniej na zło się zgadzali, polskiego wymiaru sprawiedliwości nie zmieniają.

¹⁴³ pol. sędziowie będą odpowiadali za łamanie prawa – dziś są praktycznie bezkarni.

¹⁴⁴ pol. muszą odejść ci, którzy odpowiadają za dotychczasowe fatalne praktyki, którzy uczestniczyli w nich czynnie albo się na nie zgadzali.

¹⁴⁵ pol. (weto) zostało potraktowane jako zachęta przez tych, którzy walczą o utrzymanie niesprawiedliwego systemu.

bude doведена na mrtvu točku¹⁴⁶. U govoru također nailazimo na nabranje: „Kao prvo, moraju otići oni koji su odgovorni za dosadašnje fatalne postupke, koji su aktivno u njima sudjelovali ili su na njih pristajali. Kao drugo, mora doći do promjena zbog kojih će suci odgovarati za kršenje zakona – danas su gotovo nekažnjivi. I na kraju, kao treće, ljudi trebaju imati kontrolu nad djelatnošću sudova“¹⁴⁷. Ovdje možemo ubrojiti još nekoliko utočnjavanja i nabranja u kojima B. Szydło navodi barem tri komponente: značajna većina Poljaka, neovisno o uvjerenjima, političkom stajalištu ili mjestu stanovanja želi da sudovi rade učinkovito i pravedno¹⁴⁸; dragocjene su rasprave i sastanci s pravnicima, filozofima i političarima¹⁴⁹; kada smo započinjali reformu pravosuđa, znali smo da je zadatak izuzetno težak, da smjer koji smo odabrali zahtjeva dosljednost, odlučnost i naporan rad¹⁵⁰. Kod B. Szydło nalazimo i jedno retoričko pitanje: nećemo podleći pritiscima, nagovaranju, ne sada. Jer kad ćemo, ako ne sada?¹⁵¹. Zanimljivo je također skrenuti pozornost na pojedine riječi koje Szydło koristi i epitete koje im prilaže: Poljska je u ovom govoru pravedna, jaka i suvremena, reforma je uspješna i duboka, promjene su učinkovite – sve navedene riječi imaju pozitivnu konotaciju. S druge strane, „taj“ zadatak koji ima Szydło sa svojom vladom je iznimno težak, Poljacima nekoliko puta dodjeljuje epitet „obični“, ona želi da se čuje glas upravo takvih, prosječnih Poljaka, što u svome govoru dva puta ponavlja jer očajni dolaze k njoj moliti ju za pomoć zbog njihove bespomoćnosti¹⁵². Još neke od riječi pozitivnog značenja koje se pojavljuju tijekom govora su: pravedan, pravednost, vjerovati, pošten, pošteno, jedinstvo, jednakost, potpora. Pred kraj svog govora B. Szydło koristi svoje „poštovani“ i ističe kako je cilj, kao što je to bio slučaj i u prethodnom govoru, zajednički –

¹⁴⁶ pol. rozmowy nie mogą sprawić, że reforma utknie w martwym punkcie.

¹⁴⁷ pol. Po pierwsze – muszą odejść ci, którzy odpowiadają za dotychczasowe fatalne praktyki, którzy uczestniczyli w nich czynnie albo się na nie zgadzali. Po drugie – muszą nastąpić zmiany, które sprawią, że sędziowie będą odpowiadali za łamanie prawa – dziś są praktycznie bezkarni. I wreszcie po trzecie – ludzie powinni mieć kontrolę nad działaniami sądów.

¹⁴⁸ pol. Zdecydowana większość Polaków, niezależnie od przekonań, poglądów politycznych czy miejsca zamieszkania, chce, by sądy działały sprawnie i uczciwie.

¹⁴⁹ pol. cenne są dyskusje i spotkania z prawnikami, filozofami i politykami.

¹⁵⁰ pol. rozpoczynając reformę sądownictwa wiedzieliśmy, że zadanie jest niezwykle trudne, że kierunek, który obraliśmy wymaga konsekwencji, determinacji i ciężkiej pracy.

¹⁵¹ pol. nie ulegniemy naciskom, podszeptom, nie teraz. Bo jeśli nie teraz, to kiedy?

¹⁵² pol. zrozpaczeni Polacy proszą mnie o interwencję, bo są bezradni.

kako bi se odgovornost raspodijelila: spaja nas zajednički cilj, a to je jaka, suvremena i pravedna Poljska¹⁵³. Na samom kraju se zahvaljuje na potpori i moli građane: ne gubite vjeru¹⁵⁴, baš kao što je Ju. Tymošenko na kraju svog govora zamolila Ukrajinke za razumijevanje i podršku.

13. 2. Usporedna analiza televizijskih nastupa Ju. Tymošenko i B. Szydło

Drugi govori koje ćemo usporedno analizirati su televizijski nastupi Ju. Tymošenko i B. Szydło. Za razliku od prijašnjih obraćanja u kojima čitaju tekst, televizijski nastupi u kojima političarke odgovaraju na voditeljeva pitanja puno su prirodniji jer možemo vidjeti njihove prave reakcije. Za ovu analizu odabrana su tri televizijska nastupa, dva Ju. Tymošenko (6, 7) i jedan B. Szydło (3).

Beata Szydło bila gošća u emisiji *W punkt* (3) u veljači 2016. g., nešto više od sto dana od njezinog dolaska na čelo poljske vlade. B. Szydło na početku govori da je tih sto dana bio intenzivan i težak period u kojem je mnogo napravljeno, formirana je nova vlada. Pri dolasku na vlast nije se nadala da će toliko vremena trebati posvetiti vanjskoj politici, bilo je i grešaka kad nisu zaštićeni interesi poljskih trgovaca zbog kojih su došli do određenih zaključaka te je napravljen u potpunosti novi projekt, ali najvećim uspjehom u tih sto dana B. Szydło smatra vladin program 500+ koji je već potpisan i spreman za realizaciju. Postoje pribojavanja kako će projekt funkcionirati, ali B. Szydło ističe da je njezina vlada pripremljena i da će intervenirati bude li potrebe. Spremna je također na promjene jer i banke žele sudjelovati u navedenom projektu. Dalje navodi da za sada prati rad svih ministara i zadovoljna je što je uspješno stvoren tim koji ostvaruje zajedničke ciljeve. Sa zadovoljstvom ističe da je projekt 500+ ujedinio sve ministre, izdvaja njihove zasluge i ponosna je što ga je poljski narod prepoznao i podržao. S druge strane, B. Szydło tvrdi da je jedan od problema na kojem treba raditi komunikacija s građanima kojima treba objasniti zbog čega se provode određene reforme. Reforme njezine vlade tiču se mnogih i njihova realizacija dovela je do brojnih napada na njezinu stranku i vladu, između ostalog i stranih političara te medija. B. Szydło zaključuje da mora doći do reformi državnih institucija, javnih medija i pravosuđa, želi li provesti program na koji su ju obvezali Poljaci. Pri tim reformama koje očekuje većina Poljaka, njezinu vladu se optužuje za kršenje ljudskih prava i demokracije, stoga B. Szydło to

¹⁵³ pol. łączy nas wspólny cel, jakim jest silna, nowoczesna i sprawiedliwa Polska.

¹⁵⁴ pol. nie traćcie wiary.

naziva političkom urotom. Kao glavni problem vidi to što su poljski problemi izneseni na međunarodnu scenu, a za to optužuje oporbu. Na kraju B. Szydło navodi dva prema njezinom mišljenju temeljna problema u Europskoj uniji i osuđuje zadiranje europskih institucija i drugih država u suverenitet Poljske. Intervju završava pozitivnom notom i odlučna je u dostizanju svojih ciljeva, a kritika ju samo dodatno potiče.

Drugi nastup odabran za ovu analizu (6) Ju. Tymošenko održala je krajem travnja 2016. g. na televizijskom kanalu 112 Ukrajina. Teme o kojima je raspravljala povezane su sa sivom ekonomijom u Ukrajini, *offshore* zonama, korupcijom među visokim dužnosnicima i neadekvatnim korištenjem državnog budžeta. Treći nastup (7) odabran za ovo istraživanje Ju. Tymošenko je održala na televiziji ZIK krajem svibnja 2017. g.

U navedenim televizijskim nastupima pronađene su brojne metode koje ćemo navesti uz primjere. Najzastupljenije su lingvističke metode. Kod Ju. Tymošenko nalazimo sintagmu i frazem: cijeli naš tim *Domovina* se od početka bavio i dan-danas se bavi volontiranjem u svim regijama¹⁵⁵ (7); sada je biti patriot naknadna pamet¹⁵⁶ (7); ključni, lavovski dio je upravo izvoz i uvoz kroz *offshore*¹⁵⁷ (6); iz godine u godinu ćemo gubiti¹⁵⁸ (6), a B. Szydło se u svom nastupu (3) služi sljedećim frazemima: nekad je bolje biti bačen u vatru¹⁵⁹; to stvarno nije mala stvar¹⁶⁰; nije bez vraga¹⁶¹; stalno nas guraju u tu slijepu ulicu¹⁶².

Dalje možemo izdvojiti navođenje brojeva i statističkih podataka. Neke od primjera nalazimo kod Ju. Tymošenko (6): sada ću se pozivati na podatke MMF-a i Svjetske banke koji su napravili analizu sive ekonomije u Ukrajini. (...) Od 2004. g. u Ukrajini se svake

¹⁵⁵ ukr. вся наша команда Батьківщина в кожному регіоні займалася волонтерською діяльністю, з початку до сьогоднішнього дня займається.

¹⁵⁶ ukr. зараз заднім умом бути патріотом.

¹⁵⁷ ukr. ключова, левова частка — це якраз експорт і імпорт через офшори.

¹⁵⁸ ukr. ми будемо рік за роком втрачати.

¹⁵⁹ pol. czasami rzucanie na głęboką wodę jest lepsze.

¹⁶⁰ pol. to jest rzeczywiście gra warta świeczki.

¹⁶¹ pol. nie bez kozery.

¹⁶² pol. ciągle próbują nas w tą ślepą uliczkę pchać.

godine preko svih shema opere u prosjeku 11,7 milijardi dolara¹⁶³; do 31. 12. s Cipra je došlo investicija u iznosu od 11,7 milijardi dolara. To je 27%, ako ćemo točno 27,1% svih bez izuzetaka investicija za sve godine u Ukrajini, uključujući investicije Nizozemske, Njemačke, Ruske Federacije i Austrije¹⁶⁴; ispostavilo se da je Ukrajina prema podacima istih tih međunarodnih organizacija danas na trećem mjestu država koje ilegalno peru novac, kroz *offshore* također. (...) Na prvom mjestu je Ruska Federacija, zna se, oni godišnje operu 732 dolara po osobi, slijedi Meksiko – 432,5 dolara na svakog čovjeka, svakom čovjeku na dušu se pere, kod nas se svake godine opere 256,9 dolara po stanovniku¹⁶⁵; Gledajte, evo i brojeva: stanovništvo nije potrošilo ni 22 ni 25 milijardi za svoje potrebe. A imamo i točan računovodstveni podatak – 17,1 milijarda metara kubnih. Ako se prisjetite, brojka koju sam ja prognozirala bila je 17 milijardi koje će stanovništvo potrošiti u '15. godini. (...) A sada, koliko je Ukrajina izvadila svog vlastitog prirodnog plina? 19 920 milijardi, odnosno gotovo 20 milijardi¹⁶⁶ (6).

Tome možemo pridodati i nabiranja koja uključuju brojevne tekstne konektore, a gotovo su neizostavan dio svakog političkog govora. Kod Ju. Tymošenko (7) tako nalazimo: kao prvo, to uopće nije istina¹⁶⁷; kao prvo, čim je počeo rat, mi smo stvorili pokret otpora¹⁶⁸; 25 godina su uništavali vojsku, kao prvo, a kao drugo uništavali su Sigurnosnu službu

¹⁶³ укр. я зараз буду посилатися на дані МВФ і Світового банку, які зробили аналіз тіньової сфери України. (...) З 2004 р. в середньому в Україні відмивалося через всі тіньові схеми, в середньому 11,7 мільярда доларів.

¹⁶⁴ укр. на 31.12. у нас вже з Кіпра прийшло в інвестиції на 11,7 мільярда доларів. Це 27%, якщо точно 27,1% всіх без виключення інвестицій, які за всі роки заведені в Україну, в тому числі Нідерландами, Німеччиною, Російською Федерацією, Австрією.

¹⁶⁵ укр. виявилося, що Україна за даними тих самих міжнародних організацій, сьогодні на третьому місці серед тих країн, які нелегально відмивають гроші, в тому числі в офшорах. (...) На першому місці Російська Федерація, ну, славно-звісно, вони відмивають на одну людину 732 долара в рік, потім іде Мексика – 432,5 долара на кожну людину, на душу кожної людини відмивається, у нас 256,9 доларів на кожну людину щорічно відмивається.

¹⁶⁶ укр. так от цифри, дивіться, не 22 і не 25 мільярдів населення витратило на всі свої потреби. А от, є вже бухгалтерська точна цифра – 17,1 мільярда кубічних метрів. Якщо ви згадаєте, я давала прогнозу цифру 17 мільярдів населення буде споживати в '15 році. (...) А тепер: скільки видобула Україна свого власного природного газу? 19 920 мільярдів, тобто практично 20 мільярдів.

¹⁶⁷ укр. по-перше, це абсолютно неправда.

¹⁶⁸ укр. по-перше, ми, тільки почалась війна, створили рух опору.

Україні¹⁶⁹; два нарцта закона који, као прво, у потпуности затварaju било коју могућност за offshore пословање¹⁷⁰ (6); као прво, никаква Партија регија неће доћи на власт данас у Україні зато што сва социолошка истраживања показују да опозицијски блок који је наслједник Партије регија, не повећава рејтинг, то је прво. Као друго, сасвим је јасно тко ће бити слједећа влада¹⁷¹ (6); тамо морају радити људи као прво, који су правници по образовању, као друго, с великим радним искуством и као треће, неовисни о политичарима које се, између осталих, данас сумњићи за корупцију¹⁷² (6), а код В. Сzydło (3): спремни смо на то и као прво, тренутно су у тјеку обуке, а као друго, ми ћемо, јасно, надгледати¹⁷³; као прво, започели смо реформе које су погодиле многе интересне групе¹⁷⁴.

Овдје такођер спадају набрајања с три или више компоненти које налазимо код Ју. Тymoшенко (7): одјећа, прехранбене намірнице, опрема, све што смо могли – направили смо¹⁷⁵; на сједници Вијећа за националну сигурност били су присутни предстојник Сигурносне службе Нaлывајченко, био је присутан министар унутрашњих послова Аваков, премијер Јаценјук, министар оране¹⁷⁶; када су оружане снаге биле у Херсону, када је готово све било спремно за заузимање Україні, када су у Харкову биле провокације¹⁷⁷; захваљујући овим патриотима, захваљујући жртвaма, захваљујући посвећености¹⁷⁸; починјући од Харкова, од Одесе, од

¹⁶⁹ ukr. 25 років розвалювали армію – раз, друге, розвалювали Службу безпеки України.

¹⁷⁰ ukr. два законопроекти, які, по-перше, тотально закривають будь-яку можливість працювати через офшори.

¹⁷¹ ukr. по-перше, ніяка Партія регіонів не прийде сьогодні до влади в Україні, тому що всі соціологічні опитування показують, що опозиційний блок, який є спадкоємцем Партії регіонів, рейтинг не нарощує, це перше. Друге, абсолютно видно, хто буде наступним парламентом.

¹⁷² ukr. там мусять працювати люди, по-перше, з юридичною освітою, по-друге, з великим досвідом роботи, по-третє, незалежні від політиків, які в тому числі сьогодні підозрюються в корупції.

¹⁷³ pol. my jesteśmy przygotowani na to, żeby po pierwsze, w tej chwili trwają szkolenia, po drugie, my oczywiście będziemy monitorować.

¹⁷⁴ pol. po pierwsze, myśmy rozpoczęli zmiany, które uderzyły w wiele grup interesów.

¹⁷⁵ ukr. одяг, продукти харчування, обладнання, все, що ми могли робити, ми це робили.

¹⁷⁶ ukr. на Раді національної безпеки і оборони були присутні голова Служби безпеки України Наливайченко, був присутній міністр внутрішніх справ Аваков, прем'єр-міністр Яценюк, міністр оборони.

¹⁷⁷ ukr. коли в Херсоні стояли війська, коли практично все було готово для захоплення України, коли в Харкові були провокації.

¹⁷⁸ ukr. завдяки цим патріотам, завдяки жертвам, завдяки самовідданості.

Hersona, uključujući Dnipropetrovsk kojem je to prijetilo¹⁷⁹; doveli su na vlast kradljivce, predstavnike klanova, ljude koji cijeli život žive na toj korupciji, ljude koji su između ostalog predstavljali Partiju regija¹⁸⁰ (6).

Sličnu funkciju imaju ponavljanja određene riječi ili fraze. Ju. Tymošenko tako ponavlja (7): rekla sam da je nemoralno nazivati rat antiterorističkom operacijom, nemoralno je što se okupirani teritorij nije proglašava okupiranim, nemoralno je danas ne štititi vlastitu zemlju i sve prebacivati na ATO, nemoralno je što još nije proglašeno ratno stanje na okupiranom teritoriju, ne u cijeloj državi, naglašavam¹⁸¹; i danas ustrajemo u tome da bude donesen zakon o okupiranim teritorijima gdje se rat naziva ratom, da bude stvoren stožer vrhovnog zapovjedništva, da funkcioniramo kao država u kojoj je zbilja proglašeno ratno stanje¹⁸²; rekao je da nema tko izaći zaštititi Krim, rekao je da nema pripremljenih ljudi, da vojska zapravo ima nekoliko tisuća, ali to su činovnici koji ne rukuju oružjem i rekao je: ako želite da u Ukrajinu stvarno uđe ruska vojska...¹⁸³; kada su okupirali Krim nije bilo konsolidacije u svijetu, nismo imali nikakvu zaštitu, nismo imali vojsku i nismo ih imali mogućnost zaustaviti¹⁸⁴. U drugom nastupu (6) Ju. Tymošenko nalazimo još nekoliko ponavljanja: svaki čovjek, čak ako mu politika nije bliska, ako mu gospodarska pitanja nisu bliska, ako mu tužiteljstvo nije blisko...¹⁸⁵; već je došlo vrijeme da odete zato što tako, kako

¹⁷⁹ ukr. починаючи із Харкова, із Одеси, із Херсона, і в тому числі Дніпропетровську це загрожувало.

¹⁸⁰ ukr. привели до влади кradіїв, представників кланів, людей, які все життя живуть на цій корупції, людей, які представляють, в тому числі, Партію регіонів.

¹⁸¹ ukr. я сказала про те, що аморально називати АТО війну, аморально не оголошувати окуповані території окупованими, аморально сьогодні не захищати власну країну, а все скидувати на АТО, аморально сьогодні не оголошувати військовий стан на окупованих територіях, не на всій країні, я підкреслюю.

¹⁸² ukr. і сьогодні ми наполягаємо на тому, щоб був прийнятий закон про окуповані території, де війна називається війною, щоб була створена Ставка Головнокомандувача, щоби ми діяли так, як країна, в якій оголошено фактично війну.

¹⁸³ ukr. він сказав, що немає кому вийти захистити Крим, він сказав, що нема підготовлених людей, що в армії, по суті, є декілька тисяч, але це чиновники, які не володіють зброєю, і він сказав: якщо ви хочете, щоб в Україну, по суті, зайшла російська армія...

¹⁸⁴ ukr. коли вони окупували Крим не було консолідації в світі, у нас не було ніякого захисту, у нас не було армії і у нас не було можливості їх утримати.

¹⁸⁵ ukr. кожна людина, навіть якщо вона далека від політики, далека від економіки, далека від прокуратури...

vi ponižavate državu, i tako, kako ju uništavate, i tako, kako ju pljačkate nije pljačkao nitko od prošlih režima¹⁸⁶; pa gdje još treba oduzeti, i gdje je ta savjest? I gdje je taj velikodržavni bezobrazluk¹⁸⁷?

Veoma blisko ranije navedenim metodama je i nizanje veznika. Primjere nalazimo kod Ju. Tymošenko (6): nisam se dotaknula ni tarifa, ni mirovina, ni naknade za novorođenčad¹⁸⁸; ili uklanjamo te ljude s vlasti, ili će država i dalje prolijevati posljednju krv...¹⁸⁹; i onda će oglasiti i predsjedničke izbore, i parlamentarne izbore, i onda u Ukrajinu zaista može doći okupacijska vlast¹⁹⁰ (7). Primjeri nizanja veznika pronađeni su i kod B. Szydło (3): stvarnost kakvu prikazuju politički krugovi trenutno nenaklonjeni vladi koja se prenosi na procjenu ili sliku o vladi bilo u nekim *mainstream* medijima, bilo u inozemstvu, potpuno je odvojena od stvarnosti kojom žive u Poljskoj¹⁹¹; u mojoj vladi neće biti ministar netko, tko neće realizirati program koji smo stvorili ili će raditi protiv poljske države, ili fatalne pogreške¹⁹²; tvrtke koje su ostale su ili prodane, ili dovedene do propasti¹⁹³.

Sljedeća lingvistička metoda je upotreba poštapalica ili omiljenih izraza. Kod Ju. Tymošenko (6) su to najčešće: razumijete (razumijete, nema on tek tako tri *offshore* tvrtke¹⁹⁴; to je forma blokiranja, razumijete?¹⁹⁵), znate (znate, u nekim državama svijeta nakon *offshore*

¹⁸⁶ ukr. вам вже прийшов час іти, тому що так як ви країну принижуйте, і так як ви її знищуєте, і так як ви її грабуєте, так не грабував ніхто з попередніх режимів.

¹⁸⁷ ukr. ну де ще треба забрати, і де та совість? І де це великодержавне хамство?

¹⁸⁸ ukr. я ж не доторкнулась ні до тарифів, ні до пенсій, ні до виплати дітям на народження дитини.

¹⁸⁹ ukr. або прибираємо цих людей від влади, або країна буде і далі здавати кров останню...

¹⁹⁰ ukr. і от тоді вони оголосять і вибори президента, і вибори парламента, і тоді в Україну може прийти насправді окупаційна влада.

¹⁹¹ pol. rzeczywistość, która jest kreowana przez środowiska polityczne nieprzychylne w tej chwili rządowi, ale też no, przekładająca się na taką ocenę czy obraz rządu, czy to w niektórych mediach mainstreamowych, czy też zagranicą, jest zupełnie oderwana od tej rzeczywistości, którą żyją w Polsce.

¹⁹² pol. nie będzie w moim rządzie ministrem ktoś, kto nie będzie realizował programu, który myśmy założyli, czy będzie działał na szkodę polskiego państwa, czy popełni rażące błędy.

¹⁹³ pol. te firmy, które zostały albo wyprzedane, albo już doprowadzone do upadku.

¹⁹⁴ ukr. ви розумієте, він же не просто так має три офшорні компанії.

¹⁹⁵ ukr. це форма блокування, розумієте?

skandala...¹⁹⁶; znate, svaki čovjek...¹⁹⁷), dragi prijatelji (dragi prijatelji, jednostavno vam želim reći da je ta bolest (...) neizlječiva¹⁹⁸; dragi prijatelji, radi se o tome što su državno odvjetništvo i tužiteljstvo općenito...¹⁹⁹), u principu, zapravo, uključujući i dr. Omiljeni izrazi B. Szydło (3) su: u ovom trenutku²⁰⁰ (bit će sada realiziran²⁰¹; trenutno nenaklonjeni vladi²⁰²; trenutno traju obuke²⁰³) i mogu reći²⁰⁴, za što će kasnije biti navedeni primjeri.

Veoma zastupljena lingvistička metoda je kategoričnost, stoga primjere nalazimo kod Ju. Tymošenko (7): informacija koja se tiče *Domovine* i mene osobno se nažalost totalno blokira²⁰⁵; i upravo zato je jedina moguća odluka kako bi se sačuvala Ukrajina tada bila...²⁰⁶; glavno je sada ne raditi ono što se predlaže, ni u kojem slučaju ne provoditi izbore na istoku Ukrajine²⁰⁷. Na voditeljeva pitanja (7) odgovara odlučno uz dvije moguće varijante: da, obavezno²⁰⁸ i ne, kategorično, kategorično ne dopustiti i ne isprovocirati rat koji bi došao do Kijeva²⁰⁹. U drugom televizijskom nastupu Ju. Tymošenko (6) također nalazimo slične izjave: smatram da ministar financija Danyljuk mora smjesta biti smijenjen²¹⁰; vlast u

¹⁹⁶ ukr. ви знаєте, що в деяких країнах світу після офшорного скандалу...

¹⁹⁷ ukr. знаєте, кожна людина...

¹⁹⁸ ukr. дорогі друзі, я просто хочу сказати вам, що ця хвороба (...) невиліковна.

¹⁹⁹ ukr. дорогі друзі, справа в тому, що Генеральна прокуратура і прокуратура взагалі...

²⁰⁰ pol. w tej chwili.

²⁰¹ pol. on będzie już w tej chwili realizowany.

²⁰² pol. nieprzychylnie w tej chwili rządowi.

²⁰³ pol. w tej chwili trwają szkolenia.

²⁰⁴ pol. mogę powiedzieć.

²⁰⁵ ukr. інформація, яка стосується Батьківщини і мене особисто, на жаль, тотально блокується.

²⁰⁶ ukr. і саме тому єдине можливе рішення, щоб зберегти Україну тоді було...

²⁰⁷ ukr. головне зараз не робити те, що пропонується, ні в якому випадку не проводити вибори на Сході України.

²⁰⁸ ukr. так, обов'язково.

²⁰⁹ ukr. ні, категорично, категорично не допустити і не спровокувати війни, яка б дійшла до Києва.

²¹⁰ ukr. я вважаю, що міністр фінансів Данилюк мусить бути негайно звільнений.

Ukrajini mora biti restrukturirana²¹¹; smjesta će morati za to odgovarati²¹²; državno odvjetništvo baš mora uvesti red²¹³; tamo moraju raditi ljudi (...) s pravničkim obrazovanjem²¹⁴; porez u Ukrajini jednostavno se obavezno mora smanjiti²¹⁵; ni u kojem slučaju ne može se ostaviti one koji su postali lopovi²¹⁶. Kategoričnost nalazimo i kod B. Szydło (3): u mojoj vladi sigurno nikad neće biti ministar netko, tko neće realizirati program koji smo stvorili²¹⁷; reforme javnih medija ili pravosuđa su neophodne²¹⁸; apsolutno ne²¹⁹.

Najzastupljenija od lingvističkih metoda je i ovaj put upotreba osobnih i pokaznih zamjenica. Pokazna zamjenica svjedoči o negativnom odnosu i kod Ju. Tymošenko (6) nalazimo primjer: novi ministar financija Danyljuk koji, kako se ispostavilo, ima tri *offshore* tvrtke u kojima je on direktor, a još je i čovjek jako blizak predsjedniku te je osim toga isto tako radio u Janukovičevom timu, taj Danyljuk²²⁰; ili uklanjamo te ljude s vlasti²²¹; ti ljudi neće odustati od korištenja države kao vlastitog bankomata²²².

Najviše je u svim televizijskim nastupima (3, 6, 7) osobnih zamjenica, a posebno zamjenica „ja“, „mi“ i „oni“. Redom ćemo izdvojiti neke od primjera upotrebe navedenih zamjenica. U televizijskom nastupu Ju. Tymošenko (6) najzastupljenija je osobna zamjenica „ja“ koja ne mora nužno biti izrečena: čujte, želim vam reći da je danas stvoreno bezbroj

²¹¹ ukr. влада в Україні мусить бути перезавантажена.

²¹² ukr. їм доведеться відповідати за це негайно.

²¹³ ukr. Генеральна прокуратура якраз і мусить навести порядок.

²¹⁴ ukr. там мусять працювати люди (...) з юридичною освітою.

²¹⁵ ukr. податки в Україні просто конче потрібно знижувати.

²¹⁶ ukr. ні в якому разі не можна залишати тих, хто проворовався.

²¹⁷ pol. na pewno nigdy nie będzie w moim rządzie ministrem ktoś, kto nie będzie realizował programu, który myśmy założyli.

²¹⁸ pol. zmiany w mediach publicznych czy zmiany w sądownictwie są konieczne.

²¹⁹ pol. absolutnie nie.

²²⁰ ukr. новий міністр фінансів Данилюк, який, як виявилось, має три офшорні компанії, де він є директором, і більше того, це є дуже близька до президента людина, крім того, він працював, в тому числі, і в команді Януковича, цей Данилюк.

²²¹ ukr. або ми прибираємо цих людей з влади.

²²² ukr. ці люди не відмовляться використовувати країну як свій власний банкомат.

antikorupcijskih agencija²²³; predlažem civilnome društvu da prati²²⁴; mogu sasvim sigurno reći²²⁵; kada je nastala politička kriza ja sam jednostavno vrlo iskreno i otvoreno rekla...²²⁶; uvjerena sam da će biti pronađeno više dokaza, nego za sve prijašnje godine²²⁷; ja se s velikim poštovanjem odnosim prema svim međunarodnim stručnjacima²²⁸; ja sam jednostavno, iskreno govoreći, već htjela reći državi o tome što se događa s tarifama²²⁹; kad su me neki optuživali za populizam i neprofesionalnost htjela bih da se sada ispričaju²³⁰; tamo znam svaki dokument, znam svaku grivnju²³¹; sjećate se da sam uvodila naknadu za novorođenčad²³².

Druga po učestalosti kod Ju. Tymošenko (6) je osobna zamjenica „mi“, koja se može odnositi na:

- 1) ukrajinske građane (kada govorimo o novom poreznom sustavu²³³; nećemo imati mogućnosti razvijati našu državu²³⁴; imamo prekrasne ljude koji stvarno mogu to napraviti²³⁵);
- 2) Juliju Tymošenko i njezinu stranku (što smo mi predložili²³⁶; predlažemo da se primjeni radikalno smanjenje poreza²³⁷; pokazivat ćemo svu korupciju²³⁸; kasnije

²²³ ukr. послухайте, я хочу вам сказати, що створена сьогодні безліч антикорупційних агенцій.

²²⁴ ukr. я пропоную вот зараз слідкувати громадянському суспільству.

²²⁵ ukr. я можу абсолютно точно сказати.

²²⁶ ukr. коли виникла політична криза, я просто дуже щиро і відверто сказала...

²²⁷ ukr. буде знайдено, я переконана, доказів більше, ніж за всі попередні роки.

²²⁸ ukr. я з великою повагою ставлюся до всіх міжнародних експертів.

²²⁹ ukr. я просто, чесно кажучи, хотіла вже сказати про це країні, що відбувається з тарифами.

²³⁰ ukr. коли хтось мене обвинувачував в популізмі і непрофесіоналізмі, я хотіла би, щоб зараз вибачилися.

²³¹ ukr. я знаю там кожен документ, я знаю кожну гривню.

²³² ukr. ви пам'ятаєте, що я вводила платіжне народження дитини.

²³³ ukr. коли ми говоримо про нову податкову систему.

²³⁴ ukr. ми не будемо мати можливості розвивати нашу державу.

²³⁵ ukr. у нас є прекрасні люди, які можуть реально це зробити.

²³⁶ ukr. що ми запропонували.

smo povisivali naknade te naknade za novorođenčad²³⁹; nećemo glasati za ovaj zakon²⁴⁰; ne želimo sudjelovati u tome²⁴¹; smatramo da sada treba poslušati ono što govori civilno društvo²⁴²).

Posljednja značajna za ovu analizu osobna zamjenica koju Ju. Tymošenko (6) često upotrebljava je zamjenica „oni“ koja svjedoči o negativnom stavu: manje troše na vojsku nego što svake godine operu kroz *offshore*²⁴³; oni su danas preko ovisnih o klanovima masovnih medija ponovno došli na vlast²⁴⁴; kada saborski zastupnici i visoki dužnosnici Ukrajine viču da se vlast ni u kojem slučaju ne može ispočetka formirati to je samo zato što su oni sami danas pri vlasti. I zato što su oni u posljednje dvije godine već počinili toliko kriminalnih djela (...), zarađuju na krvi. Oni danas peru čak i mirovine²⁴⁵; i oni se danas drže za te fotelje²⁴⁶; oni danas manipuliraju svijesću ljudi²⁴⁷; oni preko plina vama uzimaju porez dva, tri ili pet puta veći od stvarne tržišne vrijednosti plina, shvaćate? Zato što oni ne žele zatvarati svoju sivu sferu²⁴⁸.

U drugom (7) televizijskom nastupu Ju. Tymošenko odabranom za ovu analizu prevladavaju osobne zamjenice „ja“ i „mi“. Ju. Tymošenko koristi središnji deiktički oblik

²³⁷ ukr. ми пропонуємо, що треба прийняти радикальне зниження податків.

²³⁸ ukr. ми будемо показувати всю корупцію.

²³⁹ ukr. пізніше ми підвищували ці виплати за народження.

²⁴⁰ ukr. ми не будемо голосувати за цей закон.

²⁴¹ ukr. ми не хочемо брати в цьому участь.

²⁴² ukr. ми вважаємо, що треба зараз дослухатися до того, що говорить громадянське суспільство.

²⁴³ ukr. менше вони тратають на армію, ніж відмивають щорічно через офшори.

²⁴⁴ ukr. вони сьогодні через залежні від кланів ЗМІ знову прийшли до влади.

²⁴⁵ ukr. коли депутати, а також високопосадовці України кричать, що ні в якому випадку не можна перезавантажити владу, це тільки тому, що вони самі у владі сьогодні. І тому, що вони вже стільки за два останніх роки наробили кримінальних речей (...), заробляють на крові. Вони відмивають сьогодні навіть пенсії.

²⁴⁶ ukr. і вони сьогодні тримаються за ці крісла.

²⁴⁷ ukr. вони сьогодні маніпулюють свідомістю людей.

²⁴⁸ ukr. вони через газ забирають у вас податок в два, в три, в п'ять разів більше, ніж реальна ринкова вартість газу, розумієте? Тому що вони не хочуть закривати свою тіньову сферу.

„ja“ kada želi istaknuti svoje zasluge i bolje se povezati sa slušateljima: htjela bih da se sjetite da sam ja prvi političar i prvi vođa stranke koji je izašao na ICTV kada su bili potpisani Minski sporazumi²⁴⁹; uvjerenam da će se Krim vratiti²⁵⁰; želim vam reći da smatram nemoralnim kad političari idu u ATO s kamerama, smatram nemoralnim kad političari to stavljaju na svoje stranice²⁵¹; ja sam protiv toga što se danas događa²⁵². Druga najzastupljenija osobna zamjenica je zamjenica „mi“ koja se može odnositi na:

- 1) Juliju Tymošenko i njezinu stranku *Domovina* (uopće nije istina da smo mi šutjeli o ratu i da nismo napravili sve što je bilo moguće²⁵³; čim je počeo rat, mi smo stvorili pokret otpora²⁵⁴; nikada nismo išli u ATO s videokamerama, išli smo samo u ATO²⁵⁵; osiguravali smo naš bataljun *Domovina*²⁵⁶; sve što smo mogli mi smo i radili²⁵⁷; i danas ustrajemo u tome da bude donesen zakon o okupiranim teritorijama gdje se rat naziva ratom, da bude stvoren stožer vrhovnog zapovjednika²⁵⁸);
- 2) ukrajinski narod (u potpunosti su nas razoružali²⁵⁹; kada su okupirali Krim nije bilo konsolidacije u svijetu, nismo imali nikakvu zaštitu, nismo imali vojsku i

²⁴⁹ ukr. я хочу, щоб ви згадали, що коли підписані були Мінські угоди, я перший політик і перший лідер партії, який вийшов на ICTV.

²⁵⁰ ukr. я переконана, що Крим повернеться.

²⁵¹ ukr. я хочу сказати вам, що я вважаю аморальним, коли політики їздять в АТО з камерами, я вважаю аморальним коли політики це розміщують на своїх сайтах.

²⁵² ukr. я проти того, що сьогодні робиться.

²⁵³ ukr. це абсолютно неправда, що ми мовчали про війну, що ми не робили все, що можливо.

²⁵⁴ ukr. ми, тільки почалась війна, створили рух опору.

²⁵⁵ ukr. ми ніколи не їздили в АТО з камерами відео, ми їздили просто в АТО.

²⁵⁶ ukr. ми забезпечували наш батальйон «Батьківщина».

²⁵⁷ ukr. все, що могли робити, ми це робили.

²⁵⁸ ukr. і сьогодні ми наполягаємо на тому, щоб був прийнятий закон про окуповані території, де війна називається війною, щоб була створена Ставка Головнокомандувача.

²⁵⁹ ukr. повністю нас обеззброїли.

nismo ih imali mogućnost zaustaviti²⁶⁰; da funkcioniramo kao država u kojoj je zbilja proglašeno ratno stanje²⁶¹).

Izdvojit ćemo još osobne zamjenice pronađene kod B. Szydło (3). Najzastupljenija je osobna zamjenica „mi“ koja se može odnositi na:

1) B. Szydło s njezinom strankom *Prawo i Sprawiedliwość* ili njezinom vladom (preuzeli smo proračun od naših prethodnika²⁶²; nismo imali vremena da sve organiziramo u miru²⁶³; puno smo napravili²⁶⁴; ovdje smo napravili grešku, a radi se o tome da u Ministarstvu financija stvarno nisu u potpunosti zaštićeni interesi poljskih trgovaca, ali izvukli smo zaključke i sada će već biti sasvim drugi projekt²⁶⁵; snažan napad na nas²⁶⁶; kada smo uveli bankovni porez²⁶⁷; ako želimo uspješno voditi vladu, uvesti program na koji su nas obvezali Poljaci, onda moramo reformirati mnoge državne institucije²⁶⁸; kada provodimo reforme koje očekuje velika većina Poljaka ispostavlja se da to izaziva toliko strašno protivljenje da nas se optužuje za kršenje ljudskih prava ili rušenje demokracije u Poljskoj²⁶⁹; ne radimo ništa drugačije od onog što ste vi ovdje u Francuskoj napravili. Upravo provodimo slične reforme²⁷⁰; kada

²⁶⁰ ukr. коли вони окупували Крим не було консолідації в світі, у нас не було ніякого захисту, у нас не було армії і у нас не було можливості їх утримати.

²⁶¹ ukr. щоби ми діяли так, як країна, в якій оголошено фактично війну.

²⁶² pol. przejęliśmy budżet po poprzednikach.

²⁶³ pol. nie mieliśmy czasu na to, żeby w spokoju to wszystko zorganizować.

²⁶⁴ pol. sporo zrobiliśmy.

²⁶⁵ pol. tutaj popełniliśmy błąd, polegający na tym, że rzeczywiście nie do końca w Ministerstwie Finansów zabezpieczono interesy polskich handlowców, ale wyciągnęliśmy wnioski i teraz będzie już zupełnie inny projekt.

²⁶⁶ pol. uderzenie w nas z taką ogromną siłą.

²⁶⁷ pol. kiedy wprowadziliśmy podatek bankowy.

²⁶⁸ pol. jeżeli my chcemy sprawnie rządzić, wprowadzić program do którego nas zobowiązali Polacy, to musimy też zmienić funkcjonowanie wielu instytucji państwowych.

²⁶⁹ pol. kiedy przeprowadzamy zmiany, na które oczekuje ogromna większość Polaków, okazuje się, że to budzi tak straszny sprzeciw, że posądzą się nas o to, że my łamiemy prawa człowieka, czy burzimy demokrację w Polsce.

²⁷⁰ my nie robimy nic innego, niż wcześniej zrobiliście wy tutaj, we Francji. Dokładnie podobne zmiany przeprowadzamy.

smo došli na vlast najavili da ćemo pripremiti informacije o stanju države²⁷¹; mi smo to napravili umjesto njih²⁷²; želimo pokazati kakvo je bilo stanje države koju smo preuzeli²⁷³; sada završavamo s obradom tih materijala, tih dokumenata²⁷⁴; bit ćemo spremni, zapravo, već smo spremni²⁷⁵);

2) poljski narod (moramo biti svjesni²⁷⁶; svi smo mi samo ljudi i griješimo, nekad nam nešto ne ide²⁷⁷; svi bismo se trebali za to pobrinuti²⁷⁸; stalno nas guraju u tu slijepu ulicu²⁷⁹; želimo biti suvereni član Europske unije²⁸⁰).

Sljedeća po zastupljenosti je osobna zamjenica „ja“: imam osjećaj kao da sam već jako dugo na toj funkciji²⁸¹; kada bih trebala reći što je moje najveće zadovoljstvo, sigurno 500+²⁸²; duboko vjerujem i nadam se²⁸³; znam da je interes banaka sada ogroman²⁸⁴.

Treba spomenuti još upotrebu pokazne zamjenice, uz primjer: koja je osnova licemjerja tih političara?²⁸⁵, kada B. Szydło postavlja pitanje na koje sama odgovara. Pronađeno je još par takvih slučajeva: je li zamislivo da se institucije Europske unije ili druge

²⁷¹ pol. kiedy przyszliśmy do rządu, zapowiedzieliśmy, że przygotowujemy informację na temat stanu państwa.

²⁷² pol. zrobiliśmy to za nich my.

²⁷³ pol. chcemy pokazać jaki był stan państwa, które przejęliśmy.

²⁷⁴ pol. kończymy w tej chwili opracowanie tych materiałów, tych dokumentów i w najbliższym czasie zaprezentujemy.

²⁷⁵ pol. będziemy gotowi, właściwie, już jesteśmy gotowi.

²⁷⁶ pol. musimy mieć świadomość.

²⁷⁷ pol. my jesteśmy wszyscy tylko ludźmi, popełniamy błędy, czasami sobie z czymś nie radzimy.

²⁷⁸ pol. powinniśmy wszyscy o to zadbać.

²⁷⁹ pol. ciągle próbują nas w tą ślepą uliczkę pchać.

²⁸⁰ pol. my chcemy być suwerennym członkiem Unii Europejskiej.

²⁸¹ pol. ja mam takie poczucie jakbym tę funkcję już bardzo długo sprawowała.

²⁸² pol. gdybym miała powiedzieć co jest moją największą satysfakcją – na pewno 500+.

²⁸³ pol. wierzę w to głęboko i mam nadzieję.

²⁸⁴ pol. ja wiem, że w tej chwili jest ogromne zainteresowanie ze strony banków.

²⁸⁵ pol. na czym polega hipokryzja tych polityków?

države upliću u suverenitet poljske države? Zašto bi način na koji mi restrukturiramo naš Ustavni sud budio interes Njemačke, Francuske ili drugih država?²⁸⁶; hoće li netko htjeti to politički iskoristiti²⁸⁷?

Odgovore na pitanja voditeljice (3) često započinje istim riječima „mogu reći“: osobno mogu reći da pri preuzimanju vlade nisam slutila da ću toliko vremena i rada morati posvetiti vanjskim poslovima, da ću toliko vremena morati posvetiti razjašnjavanju poljskih vanjskih poslova²⁸⁸; mogu reći da promatram rad svih ministara i naravno, donosim zaključke²⁸⁹; mogu reći da svi rade vrlo savjesno, svi se trude²⁹⁰; mogu reći da su lideri Europske unije sada stvarno vrlo jasno podijeljeni na dvije grupe²⁹¹; mogu reći da što je više takvih napada, to sam ja odlučnija²⁹².

Julija Tymošenko se često slaže s voditeljem kada joj postavi pitanje: ustvari, apsolutno ste u pravu²⁹³ (6); ispravno ste sad postavili pitanje²⁹⁴ (6); ali u pravu ste²⁹⁵ (7); nije zaustavio, točno tako, nije zaustavio²⁹⁶ (7). S druge strane pri argumentaciji često se služi zamjenom teze, odnosno umjesto pobijanja tuđeg argumenta prelazi na tezu koju je lakše srušiti. Ju. Tymošenko također ima tendenciju da ne pobija tuđe argumente koji potvrđuju određenu tezu, već negira samu tezu, kao što možemo vidjeti na primjeru: to su ustvari

²⁸⁶ pol. czy jest do pomyślenia, że instytucje Unii Europejskiej, czy inne kraje ingerują w suwerenność państwa polskiego? Dlaczego zainteresowanie Niemiec, Francji, czy innych państw ma budzić to, w jaki sposób my przebudowujemy nasz Trybunał Konstytucyjny?

²⁸⁷ pol. czy ktoś to będzie chciał wykorzystać politycznie?

²⁸⁸ pol. ja osobiście mogę powiedzieć, że nie przypuszczałam obejmując urząd premiera, że tak dużo czasu i pracy będę musiała poświęcić sprawom zagranicznym, że będę musiała tak dużo czasu poświęcić na wyjaśnianie właśnie zagranicą polskich spraw.

²⁸⁹ pol. mogę powiedzieć tak, że ja się przyglądam pracy wszystkich ministrów, oczywiście wyciągam wnioski.

²⁹⁰ pol. mogę powiedzieć tak, że wszyscy pracują bardzo sumiennie, wszyscy się starają.

²⁹¹ pol. mogę powiedzieć, że w tej chwili rzeczywiście jest bardzo wyraźny podział jeżeli chodzi o przywódców Unii Europejskiej na dwie grupy.

²⁹² pol. mogę powiedzieć tak, że im więcej jest takich ataków, tym ja jestem bardziej zdeterminowana.

²⁹³ ukr. насправді, ви абсолютно праві.

²⁹⁴ ukr. ви правильно зараз поставили питання.

²⁹⁵ ukr. але ви правильно кажете.

²⁹⁶ ukr. не зупинив, абсолютно правильно, не зупинив.

sasvim lažni argumenti, ne postoje argumenti...²⁹⁷. Nerijetko postavlja pitanja: kako reformirati državu ili kako ju bolje modernizirati i promijeniti? Kako donijeti takve zakone? Kako svake godine izvesti 285,9 milijardi grivnji (...)?²⁹⁸; koliko još možete mučiti Ukrajince? Koliko još možete donositi odluke usmjerene ravno na uništenje ukrajinske nacije?²⁹⁹, a na pitanja katkad sama odgovara, što stvara atmosferu dijaloga među govornikom i slušateljima: kako sada izgleda priča? Gledajte...³⁰⁰; želim pitati: zašto se skrivaju? Zna li zašto? Zato što je tamo korupcija...³⁰¹. Kod Ju. Tymošenko (6) možemo naići i na šale: problem tih zakona je u tome što su prvi put pripremljeni veoma profesionalno³⁰²; predlažem da ortopeda izaberemo za državnog odvjetnika, ili, ne znam, ginekologa na primjer³⁰³.

Za kraj bi još trebalo skrenuti pozornost i na to koliko jezik političarki odgovara standardnom jeziku. Kod Ju. Tymošenko (6) možemo uočiti nekoliko primjera upotrebe ruskih riječi (vjerojatno³⁰⁴, ali³⁰⁵, eto³⁰⁶), ruskog izgovora određenih riječi (dvanaestog travnja³⁰⁷; on je napravio³⁰⁸) ili ruskih konstrukcija u govoru – leksičkih pogrešaka (najužasnije je što se to sve nastavlja³⁰⁹; a sada najzanimljivije³¹⁰; najstrašnije³¹¹). Kod B.

²⁹⁷ ukr. насправді це абсолютно лживі аргументи, не існує аргументів...

²⁹⁸ ukr. як реформувати країну або як її краще модернізувати і змінити? Як прийняти такі закони? Як щорічно вивезти 285,9 мільярдів гривень (...)?

²⁹⁹ ukr. скільки можна знущатися вже з українців? Скільки можна вже приймати рішення, які є просто спрямовані на знищення української нації?

³⁰⁰ ukr. як зараз виглядає історія? Вот, дивіться...

³⁰¹ ukr. я хочу запитати: чого вони ховаються? Знаєте чому? Тому що там корупція...

³⁰² ukr. проблема цих законів в тому, що вони перший раз підготовлені дуже професійно.

³⁰³ ukr. я пропоную, давайте ортопеда виберемо Генеральним прокурором, або, я не знаю, гінеколога, наприклад.

³⁰⁴ rus. наверное (ukr. імовірно).

³⁰⁵ rus. но (ukr. але).

³⁰⁶ rus. вот (ukr. от).

³⁰⁷ ukr. двенадцатого квітня (дванадцятого).

³⁰⁸ ukr. він зробиф (зробив).

³⁰⁹ ukr. саме жахливе, що це все продовжується (найжахливіше).

Szydło (3) više puta susrećemo kolokvijalni oblik u kojem se zamjenica prvog lica množine „mi“ spaja s pomičnim nastavkom za prvo lice množine perfekta većine glagola: morali smo odmah ući³¹²; ja ne tvrdim da mi nismo činili pogreške³¹³; morali smo djelovati u suprotnom smjeru³¹⁴; u mojoj vladi sigurno nikad neće biti ministar netko, tko ne bude realizirao program koji smo stvorili³¹⁵; započeli smo promjene³¹⁶; rekli smo³¹⁷; mi smo, kada smo došli na vlast najavili da ćemo pripremiti informacije o stanju države³¹⁸.

Možemo se još osvrnuti na elemente novogovora koji su višekratno potvrđeni u primjerima ove analize. Poznato je da novogovor predstavlja stilističko, leksičko i sintaktičko uništenje jezika, a podrazumijeva upotrebu stereotipnih i ustaljenih izraza. U literaturi se definira kao „političko-propagandni jezik (govor, stil) totalitarnog sustava koji se kao relativno zatvoren sociolekt određene politokracije postupno nametnuo kao metajezik vladajuće ideologije s tendencijom preuzimanja funkcije općeg javnog jezika“ (Sesar, Vidović Bolt 2000: 82). Primjećujemo neka obilježja novogovora: dihotomija „mi – oni“, odnosno „dobri – loši“; isticanje općih imenica u leksiku koje su sintaktički najčešće u službi subjekta i atribuiranje navedenih imenica zamjenicama i pridjevima; korištenje zamjenice „mi“ koja nosi značenje kolektivnog subjekta uz odgovarajuće posvojne, neodređene i niječne zamjenice; upotreba priloga kojima se govornik ograđuje od izrečenoga; fraze koje nemaju estetsku vrijednost i izmiču kontroli usporedbe s činjenicama; stilska izražajna sredstva (Sesar, Vidović Bolt 2000: 87–90).

³¹⁰ ukr. а тепер саме цікаве (найцікавіше).

³¹¹ ukr. саме страшне (найстрашніше).

³¹² pol. myśmy mieli wejść od razu (my mieliśmy wejść od razu).

³¹³ pol. ja nie twierdę, że myśmy błędów nie popełnili (ja nie twierdę, że my nie popełniliśmy błędów).

³¹⁴ pol. myśmy reaktywnie musieli działać (my musieliśmy reaktywnie działać).

³¹⁵ pol. na pewno nigdy nie będzie w moim rządzie ministrem ktoś, kto nie będzie realizował programu, który myśmy założyli (na pewno nigdy nie będzie w moim rządzie ministrem ktoś, kto nie będzie realizował programu, który my założyliśmy).

³¹⁶ pol. myśmy rozpoczęli zmiany (my rozpoczęliśmy zmiany).

³¹⁷ pol. myśmy powiedzieli (my powiedzieliśmy).

³¹⁸ pol. myśmy, kiedy przyszliśmy do rządu, zapowiedzieliśmy, że przygotowujemy informacje na temat stanu państwa (kiedy przyszliśmy do rządu, zapowiedzieliśmy, że przygotowujemy informacje na temat stanu państwa).

13. 3. Opći zaključci

Osim njezinog karaktera i odlučnosti Julija Tymošenko se ističe još jednom važnom prednošću – odličan je govornik, a uz to sposobna je uvjeriti slušatelja u ono što govori. Retorika uvjeravanja, tj. persuazije jedno je od temeljnih načela u političkom diskursu. Jedna od najčešće spominjanih funkcija novogovora je upravo persuazijska funkcija koja je u međusobnom odnosu s nametnutim sustavom vrednovanja. Ona usađuje određene stavove i uvjerenja.

Kvalitetu Julije Tymošenko kao govornika potvrđuje njezin rezultat na izborima 2010. g. na kojima je za nju glasovala gotovo polovica Ukrajinaca. Na prvi pogled bi se moglo činiti da bi njezini neuspjesi tijekom obnašanja funkcije premijerke Ukrajine mogli okrenuti ukrajinsko društvo od nje, međutim, do toga nije došlo upravo zato što je izvanredna retoričarka s izraženim govorničkim vještinama i sposobnošću uvjeravanja što je dokazala kandidaturom za predsjednicu 2019. Ju. Tymošenko na pitanja voditelja (6, 7) odgovara uz veliku dozu sigurnosti, za nastupe je uvijek vrlo dobro pripremljena. Tijekom svoga govora (6) Ju. Tymošenko izražava skriveno nastojanje da uvjeri narod u nekompetentnost vlasti s ciljem stjecanja naklonosti onih koji su na strani vlasti i onih koji nemaju jasno stajalište. Vješto se služi svim vrstama argumentacije služeći se logičkim i psihološkim dokazima. Također se služi različitim statističkim podacima koji njezin govor čine još uvjerljivijim i ne umaraju slušatelja, a njezinoj kompetentnosti idu u prilog.

Neverbalna komunikacija je još jedan veoma bitan element političkih govora. Kod Ju. Tymošenko je gestikulacija u skladu s porukom koju prenosi slušateljima, a osim toga djeluje prirodno. Vrlo često kontaktira s kamerom izravno usmjeravajući pogled u nju kao da se obraća konkretnom slušatelju, a taj pogled je popraćen odgovarajućom mimikom što u kombinaciji čini jedan od najmoćnijih alata uspostave odnosa s publikom u javnom govoru. Međutim, nailazimo i na gestu čiji je cilj odvući pozornost gledatelja od onoga što govori (6) – spojene jagodice palca, kažiprsta i srednjeg prsta desne ruke usmjerene prema gore. Nalazimo također geste i mimiku koji svjedoče o neistinitosti informacije: odmahivanje glavom – negiranje tijelom riječi izgovorenih u trenutku govora, grizenje ili iskrivljivanje usana i podizanje obrva – znak sumnje, pogled udesno i izvijanje usana – izraz sumnje.

U trenutku kada Ju. Tymošenko zadaju neugodno pitanje, gubi kontrolu i njezina instinktivna zaštitna reakcija je smijeh. Još jedna primjetna mana kod Ju. Tymošenko kao

govornika je njezina nemogućnost izdržavanja napada. Kada joj se zadaje nelagodno pitanje Tymošenko se gubi i njezin pogled postaje zbunjen što ukazuje na rastresenost i uzrujanost zbog čega nije u stanju pravilno odgovoriti na pitanje. U takvim situacijama Ju. Tymošenko se služi tehnikom zamjene teze i prelazi na drugu temu. Navedene mane primjećuju se tek u pojedinim slučajevima i prosječni gledatelj će ih teško uočiti. Na osnovi navedenog Ju. Tymošenko je sa sigurnošću jedna od najboljih retoričarki na ukrajinskoj političkoj sceni, budući da u njezinim govorima jasno vidimo da je sposobna privući pozornost i uvjeriti u ono što govori, ali i argumentirati i dokazati ispravnost svojih teza. Upravo ju je njezina sposobnost uvjeravanja više puta dovela na vodeće pozicije u ukrajinskoj politici.

Kada se Ju. Tymošenko obraća ukrajinskom narodu (1) prevladava miran ton glasa i neutralna intonacija, govori osjećajno. U njezinim televizijskim nastupima (6, 7) dolazi do izražaja ekspresivnost. B. Szydło u svojim obraćanjima (2, 8) poljskom narodu govori dosta brzo i sa smanjenom emocionalnošću, dok je s druge strane u svom televizijskom nastupu (3) djeluje puno opuštenije i samouvjerenije. Svoja obraćanja narodu (1, 8) obje političarke završavaju molbom.

Ju. Tymošenko i B. Szydło imaju niz zajedničkih karakteristika. Obje političarke imaju jednaku krajnju namjeru – utjecati na publiku. Konačni cilj je kod svake od njih individualan jer teže tome da podrede stavove ciljne publike (birača) svome pogledu na svijet. Međutim, primjećujemo da se obilježja njihove komunikacije s recipijentima razlikuju. U usporedbi s Ju. Tymošenko, govori B. Szydło odlikuju se većom monologijom, s publikom tek dijeli informaciju i rjeđe ulazi u raspravu. S druge strane Ju. Tymošenko uglavnom odabire dijalogijsku prirodu komunikacije. Iako ovdje ne govorimo o pravom dijalogu, kod Ju. Tymošenko često nailazimo na šale, a osim toga postavlja pitanja na koja sama daje odgovor što stvara atmosferu dijaloga među govornikom i slušateljima (6). Nekoliko takvih primjera mogli smo vidjeti i kod B. Szydło (3).

Na verbalnoj razini općenito diskurs političarki karakterizira povišena emocionalnost i ekspresivnost izražavanja, a cilj je utjecanje na svijest birača. Uz to političarke koriste i više stilskih izražajnih sredstava od njihovih muških kolega. Na neverbalnoj razini kod političarki primjećujemo veći broj gesta i drugačiju mimiku te ton glasa, što također ima značajan utjecaj na publiku. Mimika i promjena intonacije čine politički govor zanimljivijim.

ZAKLJUČAK

Nedvojbeno je da političari manipuliraju nama i čine to prvenstveno kroz jezik te je upravo iz tog razloga važno dobro upoznati jezik kojim se služe. Uz veliku moć koju političari imaju, između ostalog i u masovnim medijima, njihove riječi vrlo lako dolaze do velikog broja primatelja.

Za analizu kojom smo se bavili u ovom istraživanju odabrano je osam govora Ju. Tymošenko i B. Szydło, različitih po vrsti i funkciji, koji su transkribirani, a na kraju su iz njih izdvojeni neki do brojnih primjera političke jezične manipulacije. Provedena analiza pokazala je da političke govore karakterizira izražena ekspresivnost i emocionalnost, što je bilo i očekivano. U takvim slučajevima nerijetko dolazi do odudaranja od standardnoga jezika, što je i prikazano u analizi. Potvrđena je hipoteza da će u odabranim govorima biti velika zastupljenost mehanizama političke jezične manipulacije, a ponajviše lingvističkih metoda. Osim toga, ovo istraživanje dokazalo je izvrsnost Ju. Tymošenko i B. Szydło kao retoričarki.

Rezultati istraživanja potvrdili su da Ju. Tymošenko i B. Szydło imaju niz zajedničkih karakteristika. Pokazalo se da su najzastupljenije metode političke jezične manipulacije kojima se ove dvije političarke služe: 1) korištenje osobnih zamjenica, uz naglasak na zamjenici „ja“ i opreci „mi – oni“; 2) navođenje različitih statističkih podataka koji zbunjuju slušatelja, a trebali bi ići u prilog kompetentnosti govornika; 3) navođenje kategoričnih izjava; 4) upotreba pokazne zamjenice „taj“ koja svjedoči o negativnom stavu; 5) moralno diskreditiranje oponenta i naglašavanje njegovih negativnih osobina; 5) nabranje uz korištenje brojevnih konektora (kao prvo, kao drugo); 6) korištenje ustaljenih fraza i poštapalica; 7) frazemi; 8) korištenje straha. Politički govori često imaju prikriveni kontekst koji možemo bolje razumjeti zahvaljujući neverbalnim znakovima (gestama, tonu glasa, mimici).

Uz ovakve rezultate istraživanja, trebalo bi dalje promišljati o ovoj problematici i pokušati naći još neke odgovore na pitanje zbog čega su određene manipulativne metode prisutne u jeziku u tolikoj mjeri. Trebalo bi također usmjeriti više pozornosti na ulogu žena u politici jer nam je ovaj rad pokazao da žene mogu biti izvrsne političke liderice te da je došlo vrijeme da svi stereotipi o tome budu srušeni.

POPIS LITERATURE

Bojko, O. (2010). Політичне маніпулювання. Kijev: Akademvydav.

Čudinov, A. (2006). Политическая лингвистика: Учеб. Пособие. Moskva: Nauka.

Docenko, E. (1997). Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. Moskva: ČeRo.

Fomina, J.; Konieczna-Sałamatin, J.; Kucharczyk, J.; Wenersk, Ł. (2013). Polska - Ukraina, Polacy - Ukraińcy. Spojrzenie przez granicę. Varšava: Instytut Spraw Publicznych.

Kamiński, Ł. i Korkuć, M. (2016). Przewodnik po historii Polski. 1050 lat (966–2016). Varšava: Instytut Pamięci Narodowej.

Kryžan-Stanojević, B. (2009). „Poljska jezična politika uoči ulaska Poljske u Ujedinjenu Europu“, u: Granić, J. (ur.) Jezična politika i jezična stvarnost. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 651–661.

Internetski izvori

Baranivska, O. (2017). „Порівняльний аналіз мови української і польської політичної еліти на початку XXI ст.“, u: Popović, Lj. (ur.) Ukrajinistika i slovenski svet: Zbornik naučnih radova. Beograd: Filološki fakultet, str. 245–254. <https://bib.irb.hr/datoteka/912423.1zbirnyk-Beogra2017.pdf> (pristup 3.8.2018.)

Fuderer, T. (2011). „Jezična situacija u Ukrajini: pogled izvana“, u: Sesar, D. (ur.) Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II. Zagreb: FFpress, str. 85–96. https://bib.irb.hr/datoteka/524715.JEZICNA_SITUACIJA_U_UKRAJINI_POGLED_IZVANA.pdf (pristup 5.8.2018.)

Kyrylenko, O. (2006). „Жіноче політичне лідерство як об'єкт соціологічного аналізу“. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9928/Kyrylenko_Zhinoche_politychne_liderstvo.pdf (pristup 16.8.2018.)

Podboj, M. (2011). „Manipulacija u kritičkom diskursu – kritički pristup“. Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis 5/5:123–133. <https://hrcak.srce.hr/81700> (pristup 24.12.2018.)

Sesar, D.; Vidović Bolt, I. (2000). „Što je novogovor učinio hrvatskom jeziku“, u: *Jezik*, 3. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, str. 81–120. <https://hrcak.srce.hr/file/113776> (pristup 9.4.2019.)

Академічний тлумачний словник української мови, <http://sum.in.ua/> (pristup 29.7.2018.)

Загальна характеристика системи органів державної влади, https://pidruchniki.com/12991010/pravo/zagalna_harakteristika_sistemi_organiv_derzhavnoy_i_vladi (pristup 27.7.2018.)

Український жіночий фонд (2011). Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. Київ. (pristup 23.8.2018.)

Верховна Рада України, <http://rada.gov.ua/> (pristup 12.12.2018.)

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/> (pristup 29.7.2018.)

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/page.xsp/stanowiska_info (pristup 12.12.2018.)

Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/> (pristup 29.7.2018.)

Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego, <https://sjp.pwn.pl/> (pristup 29.7.2018.)

The Global Gender Gap Report 2010

<https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2010/> (pristup 12.2.2019.)

The Global Gender Gap Report 2014

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/> (pristup 12.2.2019.)

The Global Gender Gap Report 2018

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2018/> (pristup 12.2.2019.)

https://pl.wikipedia.org/wiki/Beata_Szydło (pristup 20.9.2018.)

https://uk.wikipedia.org/wiki/Тимошенко_Юлія_Володимирівна (pristup 20.9.2018.)

<https://youtu.be/7Ctm3XpxnlY> (pristup 20.9.2018.)

<https://youtu.be/ogB8KinrqJ4> (pristup 20.9.2018.)

<https://youtu.be/WELsaKpZz80> (pristup 13.2.2019.)

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se analizom političkih govora dvije bivše premijerke Ukrajine i Poljske, Julije Tymošenko i Beate Szydło. Cilj rada je prema rezultatima analize utvrditi koliko je politička jezična manipulacija zastupljena u govoru dviju političarki. Do zaključka se nastoji doći provjeravajući zastupljenost mehanizama i metoda političke jezične manipulacije, opisanih u teorijskom dijelu rada. Rezultati istraživanja pokazali su široku prisutnost lingvističkih metoda političke jezične manipulacije u analiziranim govorima, prije svega korištenja osobnih zamjenica, brojevnih konektora, nabiranja, frazema i kategoričnih izjava.

Ključne riječi: *politička jezična manipulacija, lingvističke metode, politička diskreditacija, uloga žena u politici*

SUMMARY

Comparative analysis of Yulia Tymoshenko's and Beata Szydło's speeches

This master's thesis analyzes political speeches of two former prime ministers of Ukraine and Poland, Yulia Tymoshenko and Beata Szydło. The aim of this study is to determine to what extent is political language manipulation present in political discourse of two politicians by using results of the analysis. The conclusion attempts to be reached by checking the presence of mechanisms and methods of political language manipulation which are described in the theoretical part of the study. The results of this study showed great presence of linguistic techniques of political language manipulation in the analyzed speeches, especially using personal pronouns, ordinal adverbs, enumerations, idioms and categorical statements.

Keywords: *political language manipulation, linguistic techniques, political discrediting, the role of women in politics*